കേരള സർക്കാർ

ഹരിതകേരളം മിഷൻ

വെള്ളം വൃത്തി വിളവ്

 റ്റി.സി 2/3271(3)(4), 'ഹരിതം', കുട്ടനാട് ലെയിൻ,
പട്ടം പാലസ് പി.ഒ, തിരുവനന്തപുരം-695 004
ഫോൺ : 0471 2449939, E-mail : haritham@kerala.gov.in
www.haritham.kerala.gov.in
https://www.facebook.com/harithakeralamission/

ഹരിതകേരളം മിഷൻ

കേരള സർക്കാർ

ഹരിതകേരളം മിഷൻ

ഹരിതകേരളം മിഷൻ
(മലയാളം)

ഏപ്രിൽ 2018

കോപ്പി : 25000

ഹരിതകേരളം മിഷൻ
റ്റി.സി.2/3271(3)(4)
ഹരിതം
കുട്ടനാട് ലെയിൻ
പട്ടം പാലസ് പി.ഒ
തിരുവനന്തപുരം 695004
ഫോൺ : 0471 2449939
ഇ-മെയിൽ : haritham@kerala.gov.in

സൗജന്യവിതരണത്തിന്

ആമുഖം

കേരളത്തിന്റെ നഷ്ടപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഹരിതസമൃദ്ധി വീണ്ടെടുക്കേണ്ടത് കാലഘട്ടത്തിന്റെ ആവശ്യമാണ്. ഇതിനുള്ള പരിഹാരമാർഗ്ഗമായാണ് സംസ്ഥാന സർക്കാർ ഹരിതകേരളം മിഷനെ വിഭാവനം ചെയ്തിരിക്കുന്നത്. സംസ്ഥാനത്തിന്റെ സർവ്വതല സ്പർശിയായ വികസന പ്രവർത്തനങ്ങൾ ലക്ഷ്യമിട്ട് ഗവൺമെന്റ് പ്രഖ്യാപിച്ച നാലു മിഷനുകളിൽ ഒന്നാണ് ഹരിതകേരളം മിഷൻ. ശുചിത്വ-മാലിന്യ സംസ്കരണം, ജലസംരക്ഷണം, കൃഷി വികസനം എന്നീ മൂന്ന് മേഖലകളിൽ യഥാക്രമം തദ്ദേശസ്വയംഭരണ വകുപ്പ്, ജലവിഭവ വകുപ്പ്, കാർഷിക വികസന കർഷക ക്ഷേമ വകുപ്പ് എന്നിവയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന മൂന്ന് ഉപമിഷനുകൾ ഹരിതകേരളം മിഷനിലുണ്ട്. ഹരിതകേരളം മിഷന്റെ പ്രസക്തിയും ലക്ഷ്യങ്ങളും പ്രവർത്തനങ്ങളും സംബന്ധിച്ച ഹ്രസ്വവിവരണമാണ് ഈ ലഘു പുസ്തകത്തിന്റെ ഉള്ളടക്കം.

തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ മുൻകൈയിൽ സാമൂഹ്യ സംഘടനകളുടെയും സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും എല്ലാ ജനവിഭാഗങ്ങളുടെയും പങ്കാളിത്തത്തോടെ ഈ ലക്ഷ്യങ്ങൾ സാക്ഷാത്കരിക്കാനാണ് ഹരിതകേരളം മിഷൻ ശ്രമിക്കുന്നത്. വെള്ളം, വൃത്തി, വിളവ് എന്നീ മൂന്ന് ആശയങ്ങളെ മുൻനിർത്തിയുള്ള ഹരിതകേരളം മിഷന്റെ പ്രവർത്തനങ്ങൾ, മിഷന്റെ സംഘടനാ സംവിധാനം എന്നിവ പരിചയപ്പെടുത്തുന്നതിന് ഈ പുസ്തകം സഹായകരമാകുമെന്ന് പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു.

ഡോ. ടി.എൻ. സീമ
എക്സിക്യൂട്ടീവ് വൈസ് ചെയർപേഴ്സൺ
ഹരിതകേരളം മിഷൻ

ഉള്ളടക്കം

എന്താണ് ഹരിതകേരളം മിഷൻ?............. 5-8

ഹരിതകേരളം മിഷൻ എന്തിന്.................. 9-17

പ്രവർത്തനരീതി.. 18-21

ലക്ഷ്യങ്ങളും പ്രവർത്തനങ്ങളും...............22-29

ഘടനയും ഉത്തരവാദിത്തങ്ങളും..............30-41

ഹരിതകേരളം മിഷൻ
നാളിതുവരെ...42-45

ഹരിതകേരളം മിഷൻ
പ്രസിദ്ധീകരണങ്ങൾ.....................................46

പ്രധാന ടെലിഫോൺ നമ്പരുകൾ.............47-48

എന്താണ് ഹരിതകേരളം മിഷൻ ?

പ്രകൃതി കനിഞ്ഞനുഗ്രഹിച്ച നാടാണ് കേരളം എന്നത് ഏതു മലയാളിയും അഭിമാനത്തോടെ പറയുന്ന മേന്മയാണ്. എന്നാൽ സംസ്ഥാനം ഗുരുതരമായ പാരിസ്ഥിതിക പ്രശ്നങ്ങൾ നേരിടുകയാണ് എന്ന വാസ്തവവും ഇന്ന് ചർച്ച ചെയ്യപ്പെടുന്നുണ്ട്. പ്രകൃതി കനിഞ്ഞു നൽകിയ സമ്പത്ത് നമുക്കുണ്ട്. രാജ്യത്ത് തന്നെ അഭിമാനിക്കാവുന്ന തരത്തിൽ അതിജീവന ശേഷിയും ഗുണമേന്മയുമുള്ള മനുഷ്യ സമ്പത്തുണ്ട്. എന്നാൽ അതിവേഗം മാറിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ജീവിത ശൈലിയും വർധിക്കുന്ന ഉപഭോഗ ആവശ്യങ്ങളും പ്രകൃതിയുടെയും മനുഷ്യ ജീവിതത്തിന്റെയും സമനില തെറ്റിക്കുന്നു. ഇതിൽ നിന്നും പുറത്ത് കടന്നില്ലെങ്കിൽ ശ്വാസം മുട്ടിക്കുന്ന തരത്തിലുള്ള വായു മലിനീകരണവും ഖരജല മലിനീകരണം കൊണ്ട് വ്യാപിക്കുന്ന പകർച്ച വ്യാധികളും കേരളത്തെ കീഴടക്കുന്ന കാലം വരും. അവശേഷിക്കുന്ന പച്ചപ്പിന്റെ ഉറപ്പിൽ കാലാവസ്ഥാ വ്യതിയാനം പോലെയുള്ള ഗുരുതരമായ പരിസ്ഥിതി പ്രശ്നങ്ങളെ നേരിടാനാവില്ല. കാർഷിക സംസ്കൃതിയുടെയും ഗതകാല സമൃദ്ധിയുടെയും സ്മരണയിൽ മാത്രം ഒരു ജനതയ്ക്ക് മുന്നോട്ടു പോകാനാകില്ല. നേടിയ നേട്ടങ്ങൾ നിലനിർത്താനും പുതിയ കാലത്തിന്റെ ആവശ്യങ്ങൾ നേടിയെടുക്കാനും കഴിയുകയെന്ന ഉത്തരവാദിത്വം സമൂഹം ഏറ്റെടുക്കണം.

അതുകൊണ്ടാണ് നാടിന്റെ പച്ചയും മണ്ണിന്റെ നന്മയും ജലത്തിന്റെയും വായുവിന്റെയും ശുദ്ധിയും വീണ്ടെടുക്കാൻ ഒരു ജനകീയ യജ്ഞം

തന്നെ വേണമെന്ന് ഈ സർക്കാർ തീരുമാനിച്ചത്. അത്തരത്തിൽ, വരും തലമുറകൾക്ക് ഈ നാടിനെ അതിന്റെ എല്ലാ നന്മകളോടെയും കൈമാറണമെന്ന ബോധ്യത്തിൽ നിന്നാണ് ഹരിത കേരളം മിഷൻ രൂപം കൊണ്ടത്.

കേരളത്തിലെ നിരവധി തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ മാലിന്യ സംസ്കരണത്തിനായി വൈവിധ്യ പൂർണ്ണമായ പരീക്ഷണങ്ങൾ നടത്തുന്നുണ്ട്; അവയിൽ ചിലതെല്ലാം വിജയകരമാണെന്ന് തെളിയിക്കപ്പെട്ടു കഴിഞ്ഞു. കാർഷിക മേഖലയിലും കഴിഞ്ഞ കാലങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ചു കൂടുതൽ പേർ, വിശേഷിച്ചു അഭ്യസ്തവിദ്യരായ ചെറുപ്പക്കാരും സ്ത്രീകളുമടക്കം നിരവധിയാളുകൾ ജൈവ കൃഷിയും മൃഗപരിപാലനവും ഉപജീവന മാർഗമായി തന്നെ തെരഞ്ഞെടുത്തിരിക്കുന്നു. ജല മലിനീകരണവും വന നശീകരണവും വലിയ വെല്ലുവിളികളാണെന്ന തിരിച്ചറിവിലേക്ക് നമ്മുടെ സമൂഹം നീങ്ങുന്നുണ്ട്. ഈ നല്ല അനുഭവങ്ങളിൽ നിന്നെല്ലാം ഊർജ്ജം ഉൾക്കൊണ്ടുകൊണ്ട്, തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ മുൻകൈയ്യിൽ സാമൂഹ്യ സംഘടനകളുടെയും സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും എല്ലാ ജനവിഭാഗങ്ങളുടേയും പങ്കാളിത്തത്തോടെ നടപ്പാക്കേണ്ട പദ്ധതി എന്ന നിലയിലാണ് ഹരിതകേരളം മിഷനെ സർക്കാർ വിഭാവനം ചെയ്യുന്നത്. സംസ്ഥാന സർക്കാരും തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളും സാമൂഹ്യ സംഘടനകളും ജനകീയ കൂട്ടായ്മകളും മറ്റു സ്ഥാപനങ്ങളും തുടങ്ങി

കേരളത്തിലെ ഓരോ കുടുംബങ്ങളിലേക്കും വ്യക്തികളിലേക്കും വരെ എത്തുന്ന പ്രചാരണപ്രായോഗിക പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ വിപുലമായ ശൃംഖല ഇതിനു വേണ്ടി സൃഷ്ടിക്കേണ്ടതുണ്ട്.

മാലിന്യ നിർമ്മാർജ്ജനം, ജല സംരക്ഷണം, പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണം, കൃഷി വികസനം, വന സംരക്ഷണം, ഹരിത ഊർജ്ജ വികസനം തുടങ്ങി വൈവിധ്യമാർന്ന പ്രവർത്തന പദ്ധതിയായിട്ടാണ് ഹരിത കേരളം പദ്ധ തിയെ സങ്കൽപ്പിച്ചിട്ടുള്ളത്. മാലിന്യ സംസ്കരണം സാധ്യമാക്കുക, ജൈവകൃഷിയും വീട്ടുവളപ്പിലെ പച്ചക്കറി കൃഷിയും വ്യാപിപ്പിക്കുക, കേരളത്തെ കീടനാശിനി വിമുക്തമാക്കുക, കേരളത്തിന്റെ നഷ്ടപ്പെട്ടു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന വനസമ്പത്തും ജലസമ്പത്തും സംരക്ഷിക്കുവാനും വ്യാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കുവാനും കഴിയുക തുടങ്ങിയവയെല്ലാം ഇന്നത്തെ കേരള സമൂഹത്തിന്റെ അടിയന്തിര ആവശ്യങ്ങളാണ്. ഈ മേഖലകളിൽ ഇന്ന് കേരളം നേരിടുന്ന ഗൗരവമുള്ള ചില വികസന പ്രശ്നങ്ങളെ അഭിസംബോധന ചെയ്തുകൊണ്ട്, വകുപ്പുകളുടെയും പ്രാദേശിക ഭരണകൂടങ്ങളുടെയും നേതൃത്വത്തിൽ, ജനങ്ങളുടെ പങ്കാളിത്തത്തോടെ നയപരവും ശാസ്ത്രീയവും പ്രായോഗികവുമായ പരിഹാരം കാണുന്ന തിനായിട്ടാണ് ഇത്തരമൊരു പദ്ധതി സംസ്ഥാന സർക്കാർ ആവിഷ്കരി ക്കുന്നത്. വികസന പ്രശ്നങ്ങളിൽ ഓരോ പ്രദേശത്തിനും ഉചിതമായ ഇടപെടൽ രീതികൾ വികസിപ്പിക്കുവാനും നടപ്പിലാക്കുവാനും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾക്ക് ആവശ്യമായ പിന്തുണ നൽകുന്ന സംവി

ധാനമായിട്ടായിരിക്കും ഹരിത കേരളം മിഷൻ പ്രവർത്തിക്കുക.

സംസ്ഥാനതലം മുതൽ ത്രിതല പഞ്ചായത്തുകളിലും നഗരസഭകളിലും മിഷനുകൾ രൂപീകരിച്ചുകൊണ്ട്, വകുപ്പുകളുടെയും വിദഗ്ദ്ധരുടെയും പിന്തുണ ഉറപ്പാക്കിക്കൊണ്ടാകും ഈ പദ്ധതി നടപ്പാക്കുക. ഹരിത കേരളം സാധ്യമാവുക എന്ന ലക്ഷ്യം നേടുന്നതിനായി തദ്ദേശ ഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ ആവിഷ്കരിക്കുന്ന പദ്ധതികൾക്ക് ആവശ്യമായ മാർഗനിർദ്ദേശങ്ങളും സാങ്കേതിക പിന്തുണയും ഉറപ്പ് വരുത്തിക്കൊണ്ട്, വകുപ്പുകൾ തമ്മിലും വകുപ്പുകളും തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ തമ്മിലും കൂടുതൽ ഫലപ്രദമായ ഏകോപനവും സംയോജനവും സാധ്യമാക്കുക എന്നതായിരിക്കും മിഷന്റെ മുഖ്യ ചുമതല. പഞ്ചവത്സര പദ്ധതിക്ക് രൂപം നൽകിക്കൊണ്ട് ശുചിത്വ മേഖലയിലും ജല സംരക്ഷണകൃഷി വികസന മേഖലകളിലും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ ഏറ്റെടുക്കുന്ന പദ്ധതികൾക്ക് ഏറ്റവും അനുയോജ്യവും കാര്യക്ഷമവുമായ സാങ്കേതിക പിന്തുണ ലഭ്യമാക്കിക്കൊണ്ട് തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളെ ശാക്തീകരിക്കുന്നതിൽ മിഷൻ ഊന്നൽ നൽകും.

ഹരിത കേരളം മിഷൻ എന്തിന് ?

മാലിന്യസംസ്കരണം, ജൈവകൃഷിയും വീട്ടുവളപ്പിലെ പച്ചക്കറി കൃഷിയും വ്യാപിപ്പിക്കുക, കേരളത്തെ കീടനാശിനി വിമുക്തമാക്കുക, കേരളത്തിന്റെ നഷ്ടപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വനസമ്പത്തും ജലസമ്പത്തും സംരക്ഷിക്കുവാനും വ്യാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കുവാനും കഴിയുക തുടങ്ങിയവയെല്ലാം ഇന്നത്തെ കേരള സമൂഹത്തിന്റെ അടിയന്തിര ആവശ്യങ്ങളാണ്. ഇവ മുൻഗണനാടിസ്ഥാനത്തിൽ നടപ്പാക്കുവാനും ഓരോ പ്രദേശത്തിനും ഉചിതമായ ഇടപെടൽ രീതികൾ വികസിപ്പിക്കുവാനും ആവശ്യമായ പിന്തുണ നൽകുന്ന ഒരു പിന്തുണാ സംവിധാനമായിട്ടായിരിക്കും ഹരിത കേരളം മിഷൻ പ്രവർത്തിക്കുക.

ഇന്ന് ഒട്ടേറെ സാങ്കേതിക സൗകര്യങ്ങൾ ദൈനംദിന ജീവിതത്തിൽ കേരളീയർ അനുഭവിക്കുന്നുണ്ട്. ജീവിതം സുഗമവും ആസ്വാദ്യകരവും ആക്കുന്നതിനുള്ള സംവിധാനങ്ങൾ ഒരുക്കാൻ നമ്മൾ നല്ല താല്പര്യം കാണിക്കാറുണ്ട്. എന്നാൽ നമ്മുടെ ജീവിത ചുറ്റുപാടുകളിൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുന്ന മാലിന്യങ്ങൾ ആരോഗ്യകരമായ രീതിയിൽ സംസ്കരിക്കപ്പെടേണ്ടതുണ്ട് എന്ന ബോധ്യം സമൂഹത്തിനാകെ ഉണ്ടാകുന്നില്ല. തീർച്ചയായും അമിത വേഗത്തിൽ സംഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന നഗരവത്കരണത്തിന്റെ കൂടി സൃഷ്ടിയാണ് ഗുരുതരമായ മലിനീകരണം. കേരളത്തിൽ നഗരങ്ങളായി സെൻസസ് കണക്കാക്കുന്ന പ്രദേശങ്ങളെടുത്താൽ മൊത്തം ഭൂവിസ്തൃതിയുടെ 16% മാത്രമേയുള്ളൂ. എന്നാൽ ജനങ്ങളുടെ 50 ശതമാനവും ജീവിക്കുന്നത് ഈ നഗര പ്രദേശങ്ങളിലാണ്. വ്യവസായവ്യാപാര

പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ കേന്ദ്രങ്ങൾ കൂടിയാണ് ഇവിടങ്ങൾ എന്നതിനാൽ പ്ലാസ്റ്റിക്, ഇ-മാലിന്യം, നിർമ്മാണ അവശിഷ്ടങ്ങൾ തുടങ്ങി സംസ്കരിക്കാൻ ബുദ്ധിമുട്ടുള്ള മാലിന്യങ്ങളുടെ കൂനകൾ നഗരകേന്ദ്രങ്ങളിൽ അടക്കം കാണാം. ജൈവവും അജൈവവുമായ മാലിന്യവും അപകടകാരിയായ മാലിന്യവും കൈകാര്യം ചെയ്യാനുള്ള ശാസ്ത്രീയമായ രീതികൾ നഗരങ്ങളിലും ഗ്രാമങ്ങളിലും ഉണ്ടെങ്കിൽ മാത്രമേ മലിനീകരണത്തിന്റെ വെല്ലുവിളിയെ നേരിടാനാകൂ. എല്ലാ വീടുകൾക്കും സ്വന്തമായി കക്കൂസ് ഉറപ്പാക്കുക എന്ന കാര്യത്തിൽ പൂർണ്ണ ലക്ഷ്യം നാം നേടിക്കഴിഞ്ഞു. വർദ്ധിച്ച ജനസാന്ദ്രതയുടെ പശ്ചാത്തലത്തിൽ നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള നിരവധിയായ കുഴിക്കക്കൂസുകൾ വലിയ തോതിൽ നമ്മുടെ ഭൂഗർഭ ജല സ്രോതസ്സുകളെ മലിനമാക്കുന്നു എന്ന അപകടമാണ് ഇപ്പോൾ നേരിടുന്നത്. ഇത് അടിയന്തിരമായി പരിഹരിക്കപ്പെടേണ്ട പാരിസ്ഥിക പ്രശ്നമായി മാറുകയാണ്. സെപ്റ്റിക് ടാങ്കുകളിലേക്ക് മാറിക്കൊണ്ടും, പുതു സാങ്കേതികരീതികൾ തേടികൊണ്ടും സെപ്റ്റിക് ട്രീറ്റ്മെന്റ് ഉറപ്പാക്കിയും ഈ പ്രശ്നത്തെ നേരിടേണ്ടതുണ്ട്. കുടിവെള്ളത്തിനായി ആശ്രയിക്കുന്ന ജലാശയങ്ങളിൽ അടക്കം വലിയ തോതിൽ കാണുന്ന ഇ-കൊളി ബാക്ടീരിയയുടെ സാന്നിദ്ധ്യം പരിഹരിക്കുന്നതിന് പ്രാദേശികമായും കേന്ദ്രീകൃതമായും ഉള്ള ഇടപെടലുകൾ ആവശ്യമാണ്. ഈ പ്രശ്നങ്ങളെ കുറിച്ചുള്ള അവബോധം മാത്രം പോരാ, ദ്രവ മലിനീകരണത്തിന്റെ അടിയന്തിര പ്രശ്നങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള മൂർത്തമായ പരിഹാര മാർഗ്ഗങ്ങളിലേക്ക് നീങ്ങണം.

കേരളത്തിൽ മുൻകാലങ്ങളിൽ ആരംഭിച്ച കേന്ദ്രീകൃതമായ ജൈവ മാലിന്യ സംസ്കരണ രീതികളിൽ നിന്ന് മാലിന്യമുക്ത കേരളം പദ്ധതിയിലൂടെ ഉറവിട മാലിന്യ സംസ്കരണത്തിലേക്ക് തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ മാറണമെന്ന കാഴ്ചപ്പാടാണ് ഉണ്ടായിരുന്നത്. ഇതിനാവശ്യമായ പിന്തുണ ശുചിത്വ മിഷന്റെ ഭാഗത്ത് നിന്ന് ഉണ്ടായി. എന്നാൽ ഉദ്ദേശിച്ച തരത്തിൽ ജനങ്ങളെ അണിനിരത്തിക്കൊണ്ടുള്ള ഒരു ജനകീയ പ്രസ്ഥാനമാക്കി മാലിന്യമുക്ത പരിപാടിയെ മാറ്റാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതുകൊണ്ട് തന്നെ കേന്ദ്രീകരിച്ച മാലിന്യ സംസ്കരണ പദ്ധതികൾ തുടർന്നു; ഒപ്പം ഇതിനെതിരായ ജനകീയ സമരങ്ങളുടെ വേലിയേറ്റങ്ങൾക്കും നാട് സാക്ഷിയായി. ഉത്പാദിപ്പിക്കുന്ന മാലിന്യം മുഴുവൻ സംസ്കരിക്കുക എന്നതിനപ്പുറം, ഉത്പാദിപ്പിക്കുന്ന മാലിന്യ ങ്ങളുടെ അളവ് കുറയ്ക്കുക (reduce), സാദ്ധ്യമായവ പുനരുപയോഗിക്കുക (reuse), പുന:ചംക്രമണം നടത്താൻ പറ്റുന്നവ ആ രീതിയിൽ ഉപയോഗപ്പെടുത്തുക (recycle) എന്ന സമീപനം ജീവിത ശൈലിയുടെ ഭാഗമാക്കി മാറ്റണം. മാലിന്യ സംസ്കരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ വിജയിക്കാൻ ഏറ്റവും പ്രധാനം ജനങ്ങളുടെ പങ്കാളിത്തമാണ്. അതോടൊപ്പം നമ്മുടെ ജീവിതശൈലി മാറ്റവും പ്രധാനമാണ്. കേരളത്തിൽ, വിശേഷിച്ചു നഗരങ്ങളിൽ, നിത്യജീവിതത്തെപ്പോലും ദുരിതത്തിൽ ആഴ്ത്തുന്ന മാലിന്യ പ്രതിസന്ധിക്കെതിരെ എല്ലാ ജനങ്ങളെയും അണിനിരത്തിക്കൊണ്ടുള്ള ജനകീയ യജ്ഞത്തിനാണ് രൂപം നൽകേണ്ടത്.

കേരളത്തിൽ നിരവധി തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളും സംഘടനകളും ഈ മേഖലകളിലെല്ലാം വൈവിധ്യമാർന്ന പരീക്ഷണങ്ങൾ നടത്തുന്നുണ്ട്. ഈ നല്ല അനുഭവങ്ങളിൽ നിന്നെല്ലാം ഊർജ്ജം ഉൾക്കൊണ്ടുകൊണ്ട്, തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ മുൻകയ്യിൽ സാമൂഹ്യ സംഘടനകളുടെയും സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും എല്ലാ ജനവിഭാഗങ്ങളുടേയും പങ്കാളിത്തത്തോടെ വൃത്തിയുള്ള നാടാക്കി കേരളത്തെ മാറ്റണം എന്നാണു സർക്കാർ ആഗ്രഹിക്കുന്നത്. എന്നാൽ മാലിന്യസംസ്കരണവും മാലിന്യ പരിപാലനവും പ്രാദേശികമായ സവിശേഷതകൾ ശാസ്ത്രീയമായി പഠിച്ചുകൊണ്ട്, ഓരോ പ്രദേശത്തിനും ഓരോ തരം പ്രശ്നങ്ങൾക്കും അനുഗുണമായ സാങ്കേതിക വിദ്യയുടെ ഉചിതവും കാര്യക്ഷമവുമായ ഉപയോഗത്തിലൂടെ മാത്രം നടപ്പിലാക്കാൻ കഴിയുന്നതാണ്. ഈ കാര്യങ്ങൾ ജനങ്ങളെ ബോധ്യപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട് പൂർണ ജനപങ്കാളിത്തവും പിന്തുണയും ഉറപ്പാക്കാൻ കഴിയണം. ശേഖരിക്കപ്പെടുന്ന പ്ലാസ്റ്റിക്,

ഇ-വേസ്റ്റ്, മറ്റു അപകടകരമായ മാലിന്യങ്ങൾ എന്നിവ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള അനുബന്ധ പ്രവർത്തനങ്ങളും വിവിധ തലങ്ങളിൽ ആസൂത്രണം ചെയ്യാനാകണം. ഇത്തരത്തിൽ കാര്യക്ഷമവും സ്ഥായിയും ആയ മാലിന്യ പരിപാലന സംവിധാനങ്ങൾ ആസൂത്രണം ചെയ്യുന്നതിനും നടപ്പിലാക്കുന്നതിനും ത്രിതല പഞ്ചായത്തുകളെയും നഗരസഭകളെയും സജ്ജമാക്കുക, ഇത്തരം പ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് വിവിധ വകുപ്പുകൾ തമ്മിലുള്ള ഏകോപനം ഉറപ്പാക്കുക എന്ന പ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് നേതൃത്വം നൽകാൻ ഹരിത കേരളം മിഷന് സാധിക്കും.

വ്യക്തി ശുചിത്വത്തെ കുറിച്ചു സ്വയം ഒരുപാട് അഭിമാനിക്കുന്നവരാണ് കേരളീയർ. ഈ നല്ല ശീലം നമുക്ക് നൽകിയത് ജല സമൃദ്ധിയാൽ കേരളത്തെ അനുഗ്രഹിച്ച പ്രകൃതിയാണ്. കാർഷിക സംസ്കൃതി രൂപം കൊണ്ടതും ജലത്തിന്റെ കനിവിൽ നിന്ന് തന്നെയാണ്. നാല് ഇടത്തരം നദികളും 40 ചെറു നദികളും അവയുടെ കൈവഴികളും നീർച്ചാലുകളും ഒക്കെ ചേരുന്ന നാടിനെ ജല സമൃദ്ധമാക്കാൻ പര്യാപ്തമായ ജലസ്രോതസ്സുകൾ നമുക്കുണ്ട്. ഇതോടൊപ്പം 53 റിസർവോയറുകൾ, 150 ഓളം വലിയ തടയണകൾ, 236 നീരുറവകൾ, അമ്പതിനായിരത്തിലധികം കുളങ്ങൾ, 50 ലക്ഷത്തിലധികം കിണറുകൾ, ആയിരത്തോളം തുരംഗങ്ങൾ, 9 ശുദ്ധജല തടാകങ്ങൾ കൂടിചേരുമ്പോൾ കുടിവെള്ളത്തിനോ ജലസേചനത്തിനോ ബുദ്ധിമുട്ട് വരേണ്ടതില്ലാത്ത അവസ്ഥ ഉണ്ടാകേണ്ടതാണ്. എന്നാൽ ജലസ്രോതസുകളുടെ വർദ്ധിച്ച മലിനീകരണവും ജലസ്രോതസുകൾ നികത്തപ്പെടുന്നതും കുറയുന്ന മഴയും പെയ്തൊഴിയും മുൻപേ കടലിൽ ഒഴുകിചേരുന്ന മഴവെള്ളവും നദികളിലെ മണൽ വാരലും എല്ലാം ചേർന്നു ഭീതിദമായ അവസ്ഥയാണ് ഇന്ന് കേരളത്തിന്റെ ജല മേഖലയിൽ കാണുന്നത്. ഉപരിതലജലവും ഭൂഗർഭജലവും ഒരുപോലെ മലിനീകരണത്തിനു വിധേയമാകുന്ന സ്ഥിതിയാണുള്ളത്. ജല ഉപയോഗത്തിലുണ്ടായിട്ടുള്ള വർധനവ്, അമിതമായ ജലചൂഷണം, വന നശീകരണം, അശാസ്ത്രീയമായ ഭൂവിനിയോഗം, ജലസ്രോതസുക്കളിലെ മാലിന്യ നിക്ഷേപം, നദികളിൽ നടക്കുന്ന വൻതോതിലുള്ള മണലെടുപ്പ് എന്നിങ്ങനെ നിരവധി കാരണങ്ങൾ ജലസ്രോതസുകളുടെ വമ്പിച്ച നാശത്തിനു വഴിയൊരുക്കുന്നു. ജല സ്രോതസുകളുടെ ആശ്രയം മഴയാണ്. എന്നാൽ കാലാവസ്ഥ കീഴ്മേൽ മറിയുന്ന സ്ഥിതിയാണുള്ളത്. ഈ വർഷം കാലവർഷവും തുലാവർഷവും കുറവാണ് ലഭിച്ചത് എന്നത് വരാനിരിക്കുന്ന കൊടുംവേനലിന്റെ കാഠിന്യത്തെ ഓർമ്മി

പ്പിക്കുന്നു. പെയ്യുന്ന മഴയുടെ ഓരോ തുള്ളിയും സംരക്ഷിച്ചാൽ മാത്രമേ വരൾച്ചയുടെ നാളുകളെ നമുക്ക് നേരിടാനാകൂ. ബന്ധപ്പെട്ട വകുപ്പുകളുടെയും തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും പിന്തുണ യോടെ ജലസ്രോതസുകളുടെ സംരക്ഷണം ഉറപ്പുവരുത്തുന്നതിനും ജലസ്രോതസുകളുടെ പരിപാലനവും മഴവെള്ള സംഭരണം, വെള്ളത്തിന്റെ പുനരുപയോഗം, ഉപയോഗിച്ച വെള്ളത്തിന്റെ പുന:ചംക്രമണം തുടങ്ങിയ ബദൽ മാർഗങ്ങൾ സംസ്ഥാനമാകെ നടപ്പാക്കുന്നതിനും ഫലപ്രദമായ നടപടികൾ സ്വീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്. നീർത്തടാധിഷ്ഠിത പദ്ധതികളുമായി ബന്ധപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട് കൃഷിയും ജലസംരക്ഷണവും തമ്മിലുള്ള ഏകോ പിതമായ ആസൂത്രണനിർവഹണം അനുയോജ്യമായ പ്രദേശങ്ങളിൽ ഉറപ്പാക്കുക എന്നത് പ്രധാനമാണ്.

2030 ആകുമ്പോഴേക്കും ഇപ്പോഴുള്ളതിനേക്കാൾ 64 ശതമാനം അധികം ജലം കേരളത്തിനു വേണ്ടി വരും! കുടിവെള്ളത്തിന് 29 ശത മാനത്തിന്റെയും ജലസേചനത്തിൽ 81 ശതമാനത്തിന്റെയും അധിക ജലത്തിന്റെ ആവശ്യമാണ് മൂന്നു ദശകം കഴിയുമ്പോൾ നമ്മൾ നേരി ടാൻ പോകുന്നത്. ഇന്നത്തെ നിലയിൽ എങ്ങനെയാണ് ഈ വെല്ലു വിളിയെ നേരിടുക! അടിയന്തിരമായി തന്നെ ജലസ്രോതസ്സുകളുടെ

സംരക്ഷണവും മഴവെള്ള സംഭരണവും പോലുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങളും വ്യാപിപ്പിക്കേണ്ടതുണ്ട് എന്നാണു സ്ഥിതിഗതികൾ സൂചിപ്പിക്കുന്നത്. നദികളുടെയും കനാലുകളുടെയും കുളങ്ങളുടെയും മലിനീകരണം, ഉപയോഗ യോഗ്യമായ ജലത്തിന്റെ ലഭ്യതയെ വലിയ തോതിൽ കുറച്ചിട്ടുണ്ട്. ഹരിതകേരളം മിഷന്റെ ഒരു പ്രധാന ഊന്നൽ കേരളത്തിലെ ജലസ്രോതസ്സുകളെ സംരക്ഷിച്ചുകൊണ്ടും ജലത്തിന്റെ ദുരുപയോഗം തടഞ്ഞു കൊണ്ടും മഴവെള്ള സംഭരണം പോലെയുള്ള ജലസംഭരണ മാർഗ്ഗങ്ങൾ വ്യാപിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ഭാവിയിൽ നാട് നേരിടാൻ പോകുന്ന ജല ദൗർലഭ്യത്തെ എങ്ങനെ നേരിടാം എന്നതിലായിരിക്കും.

കൃഷിക്ക് അനുയോജ്യമാണ് കേരളത്തിന്റെ കാലാവസ്ഥ എന്നതു അഭിമാനത്തോടെ നമ്മൾ പറയാറുണ്ട്. പക്ഷെ, കാർഷിക സംസ്കാരത്തിൽ നിന്നും പല കാരണങ്ങളാലും കേരള സമൂഹം അകന്നു പോയിരിക്കുന്നു. കൃഷിയിൽ കേരളത്തിന് സംഭവിച്ച പിന്നോട്ട് പോക്കിന് ചരിത്രപരവും സാമൂഹ്യവുമായ നിരവധി കാരണങ്ങൾ ഉണ്ട്. നെല്ലും കപ്പയും പച്ചക്കറികളും സമൃദ്ധമായി വിളയിച്ച നാട്ടിൽ പച്ചക്കറികൾക്ക് വേണ്ടി മറ്റു സംസ്ഥാനങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള വരവ് കാത്തിരിക്കുന്ന അവസ്ഥയെകുറിച്ചു നമ്മൾ ഖേദിക്കാറുണ്ട്. എന്നാൽ ഇപ്പോഴും കേരളത്തിന്റെ ജനസംഖ്യയിൽ മൂന്നിൽ രണ്ടു പേര് ജീവിത മാർഗ്ഗത്തിനായി ആശ്രയിക്കുന്നത് കൃഷിയെയാണ്. സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ജിഡിപിയുടെ നാലിലൊന്ന് സംഭാവന ചെയ്യുന്നതും കൃഷിയും അനുബന്ധ മേഖലകളുമാണ്. ഒരു ഹെക്ടറിൽ നിന്നും ഏറ്റവും കൂടുതൽ വരുമാന

മുണ്ടാക്കുന്നതിൽ കേരളമാണ് മറ്റു സംസ്ഥാനങ്ങളേക്കാൾ മുന്നിൽ. നമ്മുടെ ഉത്പന്നങ്ങൾക്ക് കമ്പോളത്തിലും കയറ്റുമതിയിലും ഗുണമേന്മയുള്ളത് എന്ന അംഗീകാരവുമുണ്ട്. എന്നാൽ കൃഷി ചെയ്യുന്നതിൽ ബഹുഭൂരിപക്ഷവും 5 സെന്റിനും 25 സെന്റിനും ഇടയിലുള്ളവരാണ്. അതിന്റെ അർത്ഥം നല്ല നിലയിലുള്ള പിന്തുണയില്ലെങ്കിൽ കൃഷിയിൽ തുടരാൻ ബുദ്ധിമുട്ടുന്നവരാണ് ഏറിയ പങ്കും എന്നാണ്.

കൃഷിയോഗ്യമായ ഭൂമിയുടെ ലഭ്യതക്കുറവ്, കൃഷിയിൽ നിന്നുള്ള വരുമാനത്തിലെ അനിശ്ചിതത്വം, വിപണന സംവിധാനങ്ങളുടെ അപര്യാപ്തത തുടങ്ങി നിരവധി കാരണങ്ങൾ കൃഷിക്കാരെ കൃഷിയിൽ നിന്നും അകറ്റിയിട്ടുണ്ട്. കേരളത്തിലെ മൊത്തം ഭൂമിയുടെ 53% ത്തിൽ മാത്രമാണ് കൃഷി ചെയ്യുന്നത്. അതിൽ തന്നെ 12% മാത്രമാണ് ഭക്ഷ്യവിളകൾ. കേരളത്തിൽ നമുക്കാവശ്യമുള്ള പച്ചക്കറി വർഷത്തിൽ 20.78 ലക്ഷം ടൺ ആണ്. എന്നാൽ ഇപ്പോഴത്തെ നമ്മുടെ ആഭ്യന്തര പച്ചക്കറി ഉത്പാദനം 13.55 ലക്ഷം ടൺ ആണ്. അതായത് 7.23 ലക്ഷം ടണ്ണിന്റെ വിടവ് നമ്മുടെ പച്ചക്കറി ഉത്പാദനത്തിലും ഉപഭോഗത്തിലും ഉണ്ട്. ഇത് നമ്മൾ മറ്റു സംസ്ഥാനങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചാണ് നികത്തുന്നത്. എന്നാൽ മറ്റു സംസ്ഥാനങ്ങളിൽ നിന്നും വരുന്ന പച്ചക്കറിയിൽ അമിതമായ കീടനാശിനി ഉപയോഗിക്കുന്നതിന്റെ ഫലമായി വിഷമയമാകുന്നതിന്റെ ഗുരുതര പ്രശ്നങ്ങളും നമ്മൾ നേരിടുകയാണ്.

എന്നാൽ പ്രതീക്ഷ നൽകുന്ന കാര്യം കഴിഞ്ഞ നാലഞ്ചു വർഷങ്ങളിൽ പച്ചക്കറി കൃഷിയുടെ വിസ്തൃതി ഏതാണ്ടിരട്ടിയായി വർദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നതാണ് (2011 ൽ 42477 ഹെക്ടർ, 2015 ൽ 90533 ഹെക്ടർ ആയി വർദ്ധിച്ചു).

അതിർത്തി കടന്നെത്തുന്ന ലോറികളില്ലെങ്കിൽ ചന്തകളിലെ പച്ചക്കറിത്തട്ടുകൾ ശൂന്യമാകുന്ന അപമാനകരമായ അവസ്ഥയെ അതിജീവിക്കാനുള്ള ധീരമായ ശ്രമം കേരളത്തിലെ കൃഷിക്കാരും തദ്ദേശ ഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളും രാഷ്ട്രീയ സാമൂഹ്യ സംഘടനകളും എല്ലാം ചേർന്നു ഇന്ന് നടത്തുന്നുണ്ട് എന്നത് ആശ്വാസം നൽകുന്നതാണ്. എന്നാൽ ഈ ശ്രമങ്ങളെ സ്ഥായിയാക്കിക്കൊണ്ടും കൂടുതൽ ഭൂമിയിലേക്ക് വ്യാപിപ്പിച്ചു കൊണ്ടും ഭക്ഷ്യ ലഭ്യതയുടെ കാര്യത്തിൽ കൂടുതൽ നേട്ടങ്ങൾ സംസ്ഥാനം കൈവരിക്കണം. കേരളത്തിന്റെ ഭക്ഷ്യസുരക്ഷ മുൻനിർത്തി തന്നെ ഭക്ഷ്യവിളകളുടെ കാര്യത്തിൽ കൂടുതൽ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ട ഘട്ടമാണിത്. വിഷമില്ലാത്ത പച്ചക്കറികൾ ലഭ്യമാക്കാൻ പറ്റുന്ന തരത്തിൽ

ജൈവ പച്ചക്കറി വ്യാപിപ്പിക്കണം. നെല്ലിന്റെ ഉത്പാദനം വർദ്ധിപ്പിക്കണം. ഇതിനെല്ലാം പറ്റുന്ന തര ത്തിൽ കൃഷി വികസനത്തിന് അനുഗുണമായ സംവിധാനങ്ങൾ ശക്തിപ്പെടുത്തണം. കേരളത്തിലെ 70 ലക്ഷത്തിലധികം വരുന്ന വീടുകളിൽ ഓരോ വീട്ടിലും കുറഞ്ഞത് ഒരു പച്ചക്കറിയെങ്കിലും ഉത്പാദിപ്പിക്കാൻ കഴിഞ്ഞാൽ സമൂഹത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള മഹത്തായ കരുതലും സ്നേഹവുമായി അത് മാറും.

ഇതിനായി പരമാവധി തരിശുഭൂമി കൃഷി യോഗ്യമാക്കിക്കൊണ്ട് ഭക്ഷ്യവിളകളുടെ വിസ്തൃതി ഇനിയും വർദ്ധിപ്പിക്കണം. ജൈവകൃഷി പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് നമുക്കാവശ്യമുള്ള പച്ചക്കറികളുടെ കുറഞ്ഞത് അമ്പതു ശതമാനമെങ്കിലും ജൈവ കൃഷിരീതിയിൽ ഉത്പാദിപ്പിക്കാൻ കഴിയണം. പ്രാദേശിക സവിശേഷതകൾ കണക്കിലെടുത്ത് കൊണ്ടും കാലാവസ്ഥയ്ക്ക് അനുയോജ്യമായിട്ടുള്ള സംയോജിത കൃഷിരീതികൾ പ്രോൽസാഹിപ്പിക്കണം. കർഷക ഗ്രൂപ്പുകൾ, കുടുംബശ്രീ സംഘകൃഷി, ഭക്ഷ്യവിളകളിൽ വ്യത്യസ്ത പരീക്ഷണങ്ങൾ നടത്തുന്ന കൃഷിക്കാർ, അടുക്കളത്തോട്ടങ്ങൾ, സ്കൂളുകൾ, മറ്റു സ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നിവയുടെ നേതൃത്വത്തിലുള്ള പച്ചക്കറിത്തോട്ടങ്ങൾ എന്നിങ്ങനെ ഭക്ഷ്യ വിളകളുടെ ഉത്പാദനം പരമാവധിയാക്കുന്നതിനുള്ള പരിശ്രമമാണ് ഇന്ന് കേരളത്തിൽ നടക്കേണ്ടത്. ഓരോ വീട്ടിലും ഒരു പച്ചക്കറിയെങ്കിലും നട്ടുവളർത്തും

എന്ന നിലയിലുള്ള മനോഭാവം വളർത്താൻ കഴിഞ്ഞാൽ കൃഷിയെക്കുറിച്ച് മാത്രമല്ല, ഭക്ഷണത്തെകുറിച്ചു കൂടിയുള്ള ആരോഗ്യകരമായ പാഠങ്ങൾ സമൂഹത്തിനു നൽകാൻ കഴിയും.

കേരളത്തിന്റെ നഷ്ടപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വനസമ്പത്തിന്റെ സംരക്ഷണം കാടിന്റെ മാത്രമല്ല, കാടിനെ ആശ്രയിച്ചു ജീവിക്കുന്ന മനുഷ്യരുടെ കൂടി സംരക്ഷണവുമായി ബന്ധപ്പെട്ടതാണ്. നമ്മുടെ വനസമ്പത്തും ജൈവസമ്പത്തും സംരക്ഷിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ വകുപ്പുകളുടെയും തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും നേതൃത്വത്തിൽ ബന്ധപ്പെട്ട ജനവിഭാഗങ്ങളുടെ കൂടി പങ്കാളിത്തത്തോടെ നടപ്പാക്കാൻ കഴിയണം. കാലാവസ്ഥാ വ്യതിയാനത്തിന്റെ ഗുരുതര പ്രത്യാഘാതങ്ങൾ നേരിടാൻ കഴിയുന്നതിനുള്ള പ്രതിരോധ നടപടികൾക്ക് വിദഗ്ധരുടെ സഹായത്തോടെ രൂപം നലകണം. മണ്ണിന്റെയും ജലത്തിന്റെയും വായുവിന്റെയും ജീവൻ വീണ്ടെടുക്കാൻ സഹായകരമായ തരത്തിൽ സോഷ്യൽ ഫോറസ്ട്രിയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ വിപുലമായ രീതിയിൽ മരങ്ങൾ വെച്ച് പിടിപ്പിക്കാൻ കഴിയും. മലിനീകരണം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിൽ വിനോദസഞ്ചാര മേഖലയ്ക്കു പങ്കുണ്ട് എന്ന് പറയുമ്പോൾ തന്നെ മലിനീകരണം കൊണ്ട് തിരിച്ചടി നേരിടുന്നതും ഈ മേഖലയാണ് എന്നതാണ് വാസ്തവം. പ്രാദേശികമായ സഹകരണത്തോടെ വിനോദസഞ്ചാര കേന്ദ്രങ്ങൾ എങ്ങനെ ശുചിത്വമുള്ളതും ആകർഷകവുമാക്കാം എന്നതും ഒരു വെല്ലുവിളിയാണ്. പരിസ്ഥിതി സൗഹൃദപരമായ ഉത്തരവാദിത്ത ടൂറിസത്തിലേക്ക് നമ്മുടെ വിനോദസഞ്ചാര മേഖലയെ കൊണ്ടുവരേണ്ടതുണ്ട്. വിവിധ വകുപ്പുകളുടെയും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും ഏകോപിച്ചുള്ള പ്രവർത്തനം ഇതിനാവശ്യമാണ്.

ഹരിതകേരളം മിഷൻ പ്രവർത്തനരീതി

മാലിന്യ സംസ്കരണവും ജലസംരക്ഷണവും കൃഷി വികസനവും ഇപ്പോൾ തന്നെ വകുപ്പുകളും തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളും വ്യക്തികളും മറ്റു സംഘടനകളും ഒക്കെ നടത്തുന്നതല്ലേ, പിന്നെ എന്തിനാണ് ഒരു മിഷൻ എന്ന ചോദ്യം പ്രസക്തമാണ്. ഹരിത കേരളം മിഷൻ നിലവിലുള്ള ഭരണ സംവിധാനങ്ങൾക്കോ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കോ പകരമുള്ളതല്ല. ഹരിത കേരളം സൃഷ്ടിക്കുക എന്നതാണ് സർക്കാരിന്റെ ലക്ഷ്യം. ഇത് നേടുന്നതിനായി പ്രവർത്തിക്കാൻ പ്രധാനമായും ചുമതലപ്പെട്ടവർ വകുപ്പുകളും തദ്ദേശ ഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളും തന്നെയാണ്. എന്നാൽ ലക്ഷ്യം നേടുന്നതിനായുള്ള വിവിധ പ്രവർത്തനങ്ങളെ ഏകോപിപ്പിക്കുകയും ആവശ്യമായ സന്ദർഭങ്ങളിൽ പിന്തുണ ഉറപ്പാക്കുകയും ചെയ്യുക എന്ന ധർമ്മമായിരിക്കും ഹരിത കേരളം മിഷൻ നിർവഹിക്കുക. മൂന്നു കാര്യങ്ങളിലായിരിക്കും ഹരിത കേരളം മിഷൻ ഊന്നൽ നൽകുക, ഒന്ന്; ഓരോ ജില്ലയിലെയും മുഖ്യപ്രശ്നങ്ങളെ അഭിസംബോധന ചെയ്യാൻ പറ്റുന്ന തരത്തിൽ തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ പദ്ധതികളും വകുപ്പുകളും തമ്മിലുള്ള വിവിധ തട്ട് ഏകോപനത്തിനാവശ്യമായ രീതി സംവിധാനങ്ങൾ വികസിപ്പിക്കുക, രണ്ട്; തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾക്ക് ഏറ്റവും ശാസ്ത്രീയവും പ്രായോഗികവും കാര്യക്ഷമവുമായ സാങ്കേതിക സംവിധാനങ്ങൾ സ്വായത്തമാക്കാൻ കഴിയുന്നതിനുള്ള

സാങ്കേതിക ഉപദേശം ഉറപ്പാക്കുക, ആവശ്യമായ ശേഷി വികസന പ്രവർത്തനങ്ങൾ ലഭ്യമാക്കുക, മൂന്ന്; ഹരിത കേരളം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുള്ള വിപുലമായ ജനകീയ യജ്ഞത്തിൽ സമൂഹത്തെയാകെ പങ്കെടുപ്പിക്കാൻ കഴിയുന്ന തരത്തിലുള്ള പ്രചാരണ പ്രോത്സാഹന പ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് നേതൃത്വം നൽകുക.

അധികാര വികേന്ദ്രീകരണത്തിന്റെ രണ്ടു ദശകം കേരളം പിന്നിട്ടു. എന്തെല്ലാം പരിമിതികളുണ്ടെങ്കിലും വലിയൊരളവു വരെ പ്രാദേശിക സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളായി കേരളത്തിലെ തദ്ദേശ ഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ മാറിയെന്നതിൽ സംശയമില്ല. എന്നാൽ ഇപ്പോഴും വികേന്ദ്രീകൃതാസൂത്രണത്തിൽ പ്രാദേശിക ഭരണകൂടങ്ങൾ നേരിടുന്ന ഒരു വെല്ലുവിളി വകുപ്പുകളും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളും തമ്മിൽ, തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ പദ്ധതികൾ തമ്മിൽ, വകുപ്പുകളുടെ പദ്ധതികൾ തമ്മിൽ ഒക്കെ ഉണ്ടാകേണ്ട ഫലപ്രദമായ ഏകോപനത്തിന്റെ അഭാവമാണ്. താഴെത്തട്ടിലാണ് ഏകോപനത്തിന്റെ അഭാവം ഏറെ പ്രയാസങ്ങളുണ്ടാക്കുന്നത്. ഫലപ്രദമായ ഏകോപനത്തിനുള്ള സാധ്യതകൾ ഉപയോഗിക്കാൻ കഴിഞ്ഞാൽ വികസനത്തിന്റെ നേട്ടങ്ങൾ പരമാവധിയാക്കാൻ തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾക്ക് കഴിയും.

ഉത്പാദന മേഖലയിൽ ഫലപ്രദമായ ഏകോപനം ഉറപ്പാക്കിക്കൊണ്ട് സ്ഥായിയായ വികസന നേട്ടങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കുക എന്ന അടിയന്തര

ആവശ്യത്തെ അഭിസംബോധന ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ഉത്തരവാദിത്വമാണ് ഹരിതകേരളം മിഷൻ നിർവഹിക്കുക. മാലിന്യ സംസ്കരണത്തിലൂടെ സൃഷ്ടിക്കുന്ന ജൈവ വളവും ജൈവകൃഷിയും കൃഷിക്കനുയോജ്യ മായ തരത്തിലുള്ള ജലസംരക്ഷണവും ഏകോപിപ്പിക്കാൻ കഴിയണം. കാലാവസ്ഥാ മാറ്റത്തിന്റെ പ്രത്യാഘാതങ്ങൾക്കനുസൃതമായ തരത്തിൽ മാറ്റങ്ങളെ നേരിടാൻ പറ്റുന്ന നടപടികൾ സ്വീകരിക്കാൻ കർഷകരെ യും ഈ രംഗത്ത് പ്രവർത്തിക്കുന്നവരെയും സജ്ജരാക്കണം. കേര ളത്തിനകത്തും പുറത്തുമുള്ള ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും വിദഗ് ദ്ധരുടെയും പിന്തുണ ഇതിനായി ലഭ്യമാക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ ഹരിത കേരളം മിഷൻ സ്വീകരിക്കും.

സംസ്ഥാനം കൈവരിക്കേണ്ട വികസന ലക്ഷ്യത്തിനു സർക്കാരും മിഷനും ചേർന്ന് രൂപം നൽകുമ്പോഴും ഇത് പ്രായോഗികമായി ആസൂ ത്രണം ചെയ്തു നടപ്പിലാക്കുന്നതിനുള്ള ഉത്തരവാദിത്വം തദ്ദേശ സ്വയം ഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾക്കാണ്. ഹ്രസ്വകാലാടിസ്ഥാനത്തിലും ദീർഘകാ ലാടിസ്ഥാനത്തിലും ഉള്ള പദ്ധതികൾക്ക് രൂപം നൽകാൻ ഈ രംഗത്ത് ഗവേഷണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടത്തിവരുന്ന സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും വിദഗ് ധരുടെയും സഹായം ലഭ്യമാക്കുന്നതിനു മിഷൻ മുൻകയ്യെടുക്കും. ഹരിതകേരളം മിഷന്റെ ഭാഗമായി സംസ്ഥാനതലം മുതൽ താഴേക്കു ത്രിതല പഞ്ചായത്തുകളിലും നഗരസഭകളിലും മിഷനുകൾ രൂപീകരിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

മിഷനുകളെ സഹായിക്കാൻ ബന്ധപ്പെട്ട മേഖലകളിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥരും വിദഗ്ദ്ധരും അടങ്ങുന്ന കർമ്മസേനകൾ (task force) ഉണ്ടാകും. സംസ്ഥാന തലം മുതൽ താഴേത്തട്ട് വരെ പ്രശ്നങ്ങൾ പഠിച്ചുകൊണ്ട് ഹരിത കേരളം എന്ന ലക്ഷ്യം നേടുന്നതിനു ഓരോ പ്രദേശത്തിനും അനുയോജ്യമായ ഇടപെടൽ രീതികൾ വികസിപ്പിക്കുന്നതിനും നടപ്പിലാക്കുന്നതിനുമുള്ള പിന്തുണയാണ് കർമ്മസേനകൾ നൽകുക.

നമ്മുടെ പ്രകൃതി സമ്പത്തിന്റെ സുസ്ഥിരമായ വികസനം ഉറപ്പാക്കിക്കൊണ്ട് കേരളത്തിന്റെ പരിസ്ഥിതിയുടെ സമനില വീണ്ടെടുക്കാൻ ആവശ്യമായ നടപടികൾ സ്വീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്. ഈ രംഗത്ത് പ്രവർത്തിക്കുന്ന സമാന മനസ്കരായ വ്യക്തികളുടെയും സംഘടനകളുടെയും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും സഹായത്തോടെ എന്തൊക്കെ ചെയ്യാൻ കഴിയുമെന്നത് സംബന്ധിച്ചുള്ള വിശദമായ പരിശോധനയ്ക്കു ഹരിത കേരളം മിഷൻ നേതൃത്വം നല്കും. അധികാര വികേന്ദ്രീകരണം കേരളത്തിനു നൽകിയ ഏറ്റവും നല്ല പാഠം വികസനത്തിലെ അർത്ഥ പൂർണമായ ജനപങ്കാളിത്തത്തിന്റേതാണ്. ഹരിത കേരളം മിഷൻ സംസ്ഥാന തലം മുതൽ തദ്ദേശ ഭരണ തലം വരെ ഊന്നൽ നൽകുക സമൂഹത്തെ മുഴുവൻ പങ്കാളികളാക്കിക്കൊണ്ട് വർത്തമാനകാല വികസന പ്രതിസന്ധികളെ നേരിടുക എന്നതിലായിരിക്കും. മാലിന്യ സംസ്കരണവും ജലസംരക്ഷണവും കൃഷിയുടെ വ്യാപനവും കേരളത്തിൽ ജീവിക്കുന്ന ഓരോ വ്യക്തിയുടെയും ചിന്തയും പ്രവൃത്തിയും ആയി മാറ്റുക എന്ന വലിയ ലക്ഷ്യമാണ് ഹരിത കേരളം മിഷൻ മുന്നോട്ടു വെയ്ക്കുന്നത്.

ഹരിത കേരളം മിഷൻ
ലക്ഷ്യങ്ങളും പ്രവർത്തനങ്ങളും

- കേരളത്തെ കൂടുതൽ ഹരിതാഭവും ശുചിത്വ പൂർണ്ണവും ആക്കി മാറ്റുന്നതിലൂടെ കേരളത്തിന്റെ പ്രകൃതിയെയും മനുഷ്യ ജീവിതത്തെയും സംരക്ഷിക്കുന്നതിനുള്ള വിപുലമായ ജനകീയ യജ്ഞമായിരിക്കും ഹരിതകേരളം മിഷൻ.
- കേരളത്തിന്റെ പ്രകൃതി സമ്പത്ത് വീണ്ടെടുക്കുക എന്നത് പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണവും ഉത്പ്പാദനക്ഷമത വർധിപ്പിക്കലും ജീവിതഗുണനിലവാരം മെച്ചപ്പെടുത്തലും ഒക്കെയായി ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണ്. ഇതിനു വേണ്ടിയുള്ള സമഗ്ര കാഴ്ച്ചപ്പാടോടെയുള്ള ഇടപെടലാണ് ഹരിത കേരളം മിഷൻ.
- ശുദ്ധമായ മണ്ണ്, ശുദ്ധമായ ഭക്ഷണം, ശുദ്ധമായ വായുവും ജലവും എന്ന ലക്ഷ്യത്തിനു വേണ്ടി സമൂഹത്തെ ഒന്നാകെ കണ്ണി ചേർക്കുന്നതിനാണ് മിഷൻ പരിശ്രമിക്കുക.
- കാലാവസ്ഥാ വ്യതിയാനം പോലെയുള്ള പുതിയ വെല്ലുവിളികൾ നേരിടുന്നതിനു കേരളത്തെ പ്രാപ്തമാക്കുന്നതിനു പിന്തുണാ സംവിധാനമായി പ്രവർത്തിക്കുക.
- 'പച്ചയിലൂടെ വൃത്തിയിലേക്ക്' എന്ന സന്ദേശമുയർത്തിക്കൊണ്ട് കേരളത്തെ ഏറ്റവും വൃത്തിയുള്ള സംസ്ഥാനമാക്കി മാറ്റുന്നതിനും മണ്ണും ജലവും ജൈവവൈവിദ്ധ്യവും സംരക്ഷിച്ചു കൊണ്ട് സംസ്ഥാ

നത്ത് ഭക്ഷ്യസുരക്ഷ ഉറപ്പുവരുത്തുന്നതിനും മിഷൻ ലക്ഷ്യമിടുന്നു. തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ഇതിനാവശ്യ മായ പദ്ധതികൾ ജനപങ്കാളിത്തത്തോടെ രൂപം നൽകുന്നതിനും നടപ്പാക്കുന്നതിനുമുള്ള പിന്തുണാ സംവിധാനമായിരിക്കും ഹരിത കേരളം മിഷൻ.

- പരസ്പര പൂരകങ്ങളായ ശുചിത്വം മാലിന്യസംസ്കരണം, കാർ ഷിക വികസനം, ജലവിഭവം എന്നീ മൂന്നു മേഖലകളുടെ സമന്വയ സാധ്യതകൾ പൂർണമായി പ്രയോജനപ്പെടുത്തി പുതിയ വികസന കാഴ്ചപ്പാട് സൃഷ്ടിക്കുകയാണ് ഹരിത കേരളം മിഷന്റെ ലക്ഷ്യം. ഈ മേഖലകളിൽ നിലവിലുള്ള വിവിധ വകുപ്പുകളുടെയും മിഷ നുകളുടെയും പദ്ധതികളുടെയും ശേഷികളെയും പരിപാടികളെയും തദ്ദേശഭരണ തലത്തിൽ സംയോജിപ്പിക്കുന്നതും ഏകോപിപ്പിക്കു ന്നതുമായിരിക്കും മിഷന്റെ പ്രവർത്തനം.

ലക്ഷ്യങ്ങൾ

- ശാസ്ത്രീയവും ഓരോ പ്രദേശത്തിനും അനുയോജ്യവുമായിട്ടുള്ള മാലിന്യസംസ്കരണ പദ്ധതികൾ സ്വീകരിച്ചു കൊണ്ട് മാലിന്യ പരി പാലനത്തിന്റെ സംസ്കാരം സമൂഹത്തിൽ വളർത്തുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ കൈക്കൊള്ളുക; ഇതിനായി വിപുലമായ ജനകീയ ക്യാമ്പയിന് രൂപം നൽകുക.

- സങ്കീർണമായ മാലിന്യ പരിപാലന പ്രശ്നങ്ങൾ കണ്ടെത്തുന്നതിനും പരിഹാരം സാധ്യമാക്കുന്നതിനുമുള്ള സഹായം ലഭ്യമാക്കുക.
- ഭൂമിയും മണ്ണും ജലവും വായുവും മലിനമാക്കാതെയുള്ള വികസന പ്രവർത്തനങ്ങൾ സംഘടിപ്പിക്കുന്നതിനും ആവശ്യമുള്ള പാരിസ്ഥിതിക പുന:സ്ഥാപന പ്രവൃത്തികൾ കണ്ടെത്തി നിർവഹിക്കുന്നതിനും തദ്ദേശ ഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളേയും സമൂഹത്തേയും പ്രാപ്തമാക്കുക.
- സംസ്ഥാനത്ത് സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുന്ന ആകെ മാലിന്യത്തിന്റെ അളവ്, വിവിധ മാലിന്യങ്ങളുടെ വർധനവ്, മാലിന്യത്തിന്റെ അളവ് വർദ്ധിക്കുന്നതിനു കാരണമായ ഘടകങ്ങൾ എന്നിവ സംബന്ധിച്ചു വിവിധ സംവിധാനങ്ങളുടെ സഹായത്തോടെ സമഗ്രമായ വിലയിരുത്തൽ നടത്തിക്കൊണ്ടു മാലിന്യ സംസ്കരണത്തിനുള്ള നയങ്ങൾക്ക് രൂപം നൽകുക.
- പച്ചക്കറിയിലും മറ്റ് അടിസ്ഥാന കൃഷി ഉത്പന്നങ്ങളിലും സ്വയം പര്യാപ്തത നേടാനുതകുന്ന വിധത്തിൽ ശക്തമായ ഇടപെട ലുകൾക്ക് പ്രേരണയും സഹായവും നൽകുക.
- വിഷമയമായ പച്ചക്കറിയിൽ നിന്നും ജനങ്ങളെ മോചിപ്പിക്കു ന്നതിനും സംസ്ഥാനത്തിന് പച്ചക്കറിയിൽ സ്വയം പര്യാപ്തത കൈവരിക്കുന്നതിനും ജൈവപച്ചക്കറിയിൽ ഊന്നിക്കൊണ്ടുള്ള ജനകീയ ക്യാമ്പെയിൻ ആരംഭിക്കുക.
- നെൽകൃഷിയുടെ വ്യാപ്തി വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനാവശ്യമായ പ്രോത്സാഹന നടപടികൾ സ്വീകരിക്കും. കൃഷിക്കാർക്ക് ആവശ്യമായ സാങ്കേതിക വൈദഗ്ദ്ധ്യം, യന്ത്രങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുന്നതിനുള്ള പിന്തുണ, സംഭരണ വിപണന സംവിധാനങ്ങൾ എന്നിവ കൃഷി വകുപ്പിന്റെയും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും മുൻകയ്യിൽ നടപ്പാക്കുക.
- രാസവളങ്ങളുടെയും കീടനാശിനികളുടെയും ഉപയോഗം പരമാവധി കുറച്ചു പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണം ഉറപ്പുവരുത്തുന്നതിനും ജൈവകൃഷി പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനും സുരക്ഷിത ഭക്ഷ്യ വസ്തുക്കളുടെ (safe to eat) ഉത്പാദനം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളെ സഹായിക്കുക.
- പുതിയൊരു ജലസംരക്ഷണ ജലവിനിയോഗ സംസ്കാരം ജനങ്ങളിൽ വളർത്തിയെടുക്കുക.
- നിലവിലുള്ള ജലസ്രോതസുകളുടെ നവീകരണവും ശുദ്ധീകര

ണവും ഉറപ്പാക്കുന്നതിന് തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളെ സഹായിക്കുക.

- മണ്ണ് ജല സംരക്ഷണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ സംയോജിത നീർത്തട അടിസ്ഥാനത്തിൽ ആസൂത്രണം നിർവഹണം നടത്തി ജല ലഭ്യതയും ഉത്പാദന ക്ഷമതയും വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിന് സഹായിക്കുക.
- ജലസുരക്ഷയും പാരിസ്ഥിതിക സുസ്ഥിരതയും ഉറപ്പാക്കുന്നതിന് വേണ്ട സഹായം ലഭ്യമാക്കുക.
- പരിസ്ഥിതി കൃഷി ജലം വനം തുടങ്ങി ബന്ധപ്പെട്ട മേഖലകളിൽ ഗവേഷണ പഠനങ്ങൾ നടത്തുന്ന സംസ്ഥാനത്തെ എല്ലാ ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും സഹകരണത്തോടെ തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾക്കാവശ്യമായ സാങ്കേതിക സംവിധാനങ്ങൾ വികസിപ്പിക്കുകയും ലഭ്യമാക്കുകയും ചെയ്യുക.
- കേരളത്തിന്റെ കുറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വനസമ്പത്തും ജൈവ വൈവിദ്ധ്യവും സംരക്ഷിക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ വനംവകുപ്പിന്റെയും ബന്ധപ്പെട്ട മേഖലയിലെ സംഘടനകളുടെയും നേതൃത്വത്തിൽ സ്വീകരിക്കുക.
- കാലാവസ്ഥാ വ്യതിയാനം സൃഷ്ടിക്കാവുന്ന പരിസ്ഥിതി പ്രത്യാഘാതങ്ങളുടെ രൂക്ഷത കുറയ്ക്കുന്നതിനായുള്ള നടപടികൾക്ക് ഈ രംഗത്തെ വിദഗ്ദ്ധരുടെയും ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും പിന്തുണയോടെ രൂപം നൽകുക.

പ്രവർത്തനങ്ങൾ

- തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ സ്വാഭാവികശേഷി പരിഗണിച്ചുകൊണ്ടുള്ള സുസ്ഥിര വികസന മാതൃക സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനും പരിപാലിക്കുന്നതിനും സഹായം ലഭ്യമാക്കൽ.
- ശുചിത്വം മാലിന്യ സംസ്കരണം, കൃഷി, ജലവിഭവം എന്നീ മേഖലകളിൽ തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ നേരിടുന്ന സങ്കീർണ്ണമായ പ്രശ്നങ്ങൾ പഠിക്കുന്നതിനും പരിഹരിക്കുന്നതിനും അനുയോജ്യമായ സാങ്കേതികവിദ്യ ഉൾപ്പെടെയുള്ള സാധ്യതകൾ പ്രയോജനപ്പെടുത്തൽ.
- ശുചിത്വ മാലിന്യസംസ്കരണ മേഖലയിലും കാർഷിക മൃഗസംരക്ഷണ മേഖലയിലും ജലവിഭവ മേഖലയിലും പ്രവർത്തിക്കുന്ന സംവിധാനങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശ്യ ലക്ഷ്യങ്ങളും സാങ്കേതിക പ്രാപ്തിയും

സഹായങ്ങളും പരമാവധി പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള സാഹചര്യം സൃഷ്ടിക്കൽ.

- സംസ്ഥാനത്താകെ ഉല്പാദിപ്പിക്കപ്പെടുന്ന വിവിധ തരം മാലിന്യങ്ങൾ സംബന്ധിച്ച സ്ഥിതിവിവരക്കണക്കുകൾ ശേഖരിക്കൽ; എല്ലാ തരത്തിലുമുള്ള മാലിന്യം കൈകാര്യം ചെയ്യാനുള്ള സംസ്ഥാനത്തിന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ ശേഷിയെ കുറിച്ചും സംവിധാനങ്ങളെ കുറിച്ചും പഠനം സാധ്യമാക്കൽ.
- വീടുകളിലെയും ഹോട്ടലുകളിലെയും കല്യാണമണ്ഡപങ്ങളിലെയും മറ്റും ജൈവമാലിന്യം തെരുവോരങ്ങളിലും പറമ്പുകളിലും വലിച്ചെറിയുന്നത് കർശനമായി നിയന്ത്രിക്കുക. ഇവ ശാസ്ത്രീയമായി കമ്പോസ്റ്റു ചെയ്യുന്നതിനുള്ള പദ്ധതികൾക്ക് ആവശ്യമായ സാങ്കേതിക ഉപദേശം ലഭ്യമാക്കുക. ഇതിനു അനുയോജ്യമായ സ്ഥലങ്ങളിൽ ഗ്രാമപഞ്ചായത്തുകളേയും നഗരസഭകളേയും ഏകോപിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുള്ള പദ്ധതികൾക്ക് പ്രോത്സാഹനം നൽകുക.
- സ്രോതസ്സുകളിൽതന്നെ മാലിന്യം വേർതിരിക്കുന്നതിനും ഉറവിടങ്ങളിൽതന്നെ സംസ്കരിക്കുന്നതിനുമുള്ള വികേന്ദ്രീകൃത സംസ്കരണ സാങ്കേതിക വിദ്യകൾ വ്യാപകമാക്കുകയും അതിനാവശ്യമായ

പരിശീലനവും പിന്തുണയും ശുചിത്വ മിഷന്റെ മുൻകയ്യിൽ സ്വീകരിക്കുകയും ചെയ്യുക.

- മാലിന്യസംസ്കരണ പദ്ധതികളുടെ മേൽനോട്ടവും സ്ഥായിയായ നിലനിൽപ്പും ഉറപ്പാക്കുന്നതിനും ഒപ്പം സ്ത്രീകൾക്ക് വരുമാനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനും പറ്റുന്ന തരത്തിൽ മാലിന്യ സംസ്കരണ രംഗത്ത് സൂക്ഷ്മതല സംരഭങ്ങൾ കുടുംബശ്രീയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ സംഘടിപ്പിക്കുക.
- ഓരോ വീട്ടിലും ഒരു പച്ചക്കറിയെങ്കിലും നടുമെന്ന് ഉറപ്പു വരുത്തുന്നതോടൊപ്പം ജൈവ പച്ചക്കറികൃഷി പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ നേതൃത്വത്തിൽ സ്വീകരിക്കും.ഇതിനാവശ്യമായ പിന്തുണ കൃഷി വകുപ്പ് നൽകും.
- കുടുംബശ്രീയുടെയും കൃഷിവകുപ്പിന്റെയും മുൻകയ്യിൽ സ്ത്രീകളുടെ ഹരിതസേന രൂപീകരിച്ചുകൊണ്ട് കാർഷിക പ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് ആവശ്യമായ പിന്തുണ നൽകുന്നതിനുള്ള പരിശീലനം നൽകുകയും ഓരോ പ്രദേശത്തും നടക്കുന്ന കൃഷിയുടെ ഭാഗമാക്കി അവരെ മാറ്റുകയും ചെയ്യും.
- കുടുംബശ്രീയുടെ സംഘകൃഷിക്കും തൊഴിലുറപ്പ് പദ്ധതിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുന്ന കാർഷിക പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കും പ്രോത്സാഹനം നൽകുക.
- കാർഷിക പ്രവർത്തനങ്ങളോട് ഏകോപിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് ബ്ലോക്ക് അടിസ്ഥാനത്തിൽ ജൈവകീടനാശിനികളും ജൈവവളവും ഉത്പാദിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സാധ്യതകൾ പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുക.
- വിത്തുൽപാദനം, തൈ വളർത്തൽ തുടങ്ങിയ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് തൊഴിലുറപ്പ് പദ്ധതി പരമാവധി പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിന് ആവശ്യമായ ഏകോപന പ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് നേതൃത്വം നൽകുക.
- ജലസ്രോതസ്സുകളുടെ മലിനീകരണം കടുത്ത വെല്ലുവിളിയായി ഏറ്റെടുത്തുകൊണ്ട് കിണറുകൾ, കുളങ്ങൾ, നദികൾ, കായലുകൾ എന്നിങ്ങനെയുള്ള ജലസ്രോതസ്സുകളുടെ ശുചീകരണം മുൻഗണനാടിസ്ഥാനത്തിൽ നടപ്പാക്കുന്നതിന് ജലവിഭവവകുപ്പ്, എം.പി മാർ, എം.എൽ.എ മാർ, തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നിവയുടെ സഹായത്തോടെ നടപടികൾ സ്വീകരിക്കുക.
- കിണറുകൾ, കുളങ്ങൾ എന്നിവ മഴക്കാലത്ത് റീ ചാർജ് ചെയ്യുന്ന

തിനും ഈ ജലസ്രോതസുകളിലെ ജല ഗുണനിലവാരം പരിശോധിക്കുന്നതിനും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ മുൻകയ്യിൽ നടപടികൾ ഉറപ്പാക്കുക.

- ഒരു വർഷത്തിൽ 52 ആഴ്ചയ്ക്കും പറ്റിയ കൃഷി രീതികൾ, വിളകൾ, മറ്റു കാർഷിക പ്രവർത്തനങ്ങൾ എന്നിവ പ്രതിപാദിക്കുന്ന കാർഷിക കലണ്ടർ കൃഷി വകുപ്പിന്റെ മുൻകൈയ്യിൽ തയ്യാറാക്കുക.
- പെയ്യുന്ന മഴവെള്ളം പരമാവധി സംരക്ഷിക്കുന്നതിനു മഴവെള്ളക്കൊയ്ത്തിനായുള്ള സംവിധാനങ്ങൾ എല്ലാ സർക്കാർ/സ്വകാര്യ സ്ഥാപനങ്ങളിലും പുതുതായി നിർമ്മിക്കുന്ന ഫ്ളാറ്റുകളിലും നിർബന്ധമായും നടപ്പാക്കുക. വീടുകളിൽ മഴവെള്ള സംഭരണം പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രചരണം നടത്തുക.
- വിദ്യാഭ്യാസ/ശാസ്ത്ര/ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും ബന്ധപ്പെട്ട സംഘടനകളുടെയും നേതൃത്വത്തിൽ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തെ കുറിച്ചുള്ള അവബോധം എല്ലാ വിഭാഗം ജനങ്ങൾക്കും സൃഷ്ടിച്ചുകൊണ്ട് പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിനുള്ള ജനപങ്കാളിത്തം ഉറപ്പാക്കുക.
- ഹരിത കേരളം സംബന്ധിച്ച വിപുലമായ പ്രചരണം ഹ്രസ്വചിത്രങ്ങൾ, ദൃശ്യ ശ്രാവ്യ അച്ചടി മാധ്യമങ്ങൾ, തെരുവ് നാടകങ്ങൾ, പരസ്യങ്ങൾ, ബോർഡുകൾ, പോസ്റ്ററുകൾ, സെമിനാറുകൾ, ശില്പശാലകൾ, മത്സരങ്ങൾ തുടങ്ങി വൈവിദ്ധ്യമാർന്ന ഉപാധികളിലൂടെ നടപ്പാക്കുന്നതിന് ആവശ്യമായ നടപടികൾ സ്വീകരിക്കുക.
- സംസ്ഥാനത്തും ദേശീയതലത്തിലും രാജ്യത്തിനു പുറത്തുമുള്ള വിദഗ്ദ്ധരുടെയും ഈ മേഖലയിലെ സംഘടനകളുടെയും സ്ഥാപനങ്ങളുടെയും വൈദഗ്ദ്ധ്യവും അനുഭവങ്ങളും സംസ്ഥാനത്തിന്റെ നന്മയ്ക്ക് വേണ്ടി പ്രയോജനപ്പെടുത്തുന്നതിന് ആവശ്യമായ സെമിനാറുകളും ചർച്ചകളും സംഘടിപ്പിക്കും. വിദഗ്ദ്ധർ ഉൾപ്പെടുന്ന ഉപദേശക സമിതികൾ ബന്ധപ്പെട്ട മേഖലകളിൽ ഉറപ്പാക്കുക.
- ഓരോ പ്രദേശത്തിനും അനുയോജ്യമായ തരത്തിൽ കാർഷിക രംഗത്തെ ഇടപെടലുകൾക്ക് രൂപം നൽകുന്നതിനു ആവശ്യമായ ഗവേഷണങ്ങൾ നിലവിലുള്ള ഗവേഷണ സ്ഥാപനങ്ങളുമായി ചർച്ച ചെയ്തുകൊണ്ട് ഉറപ്പാക്കുക.
- കൃഷിജല സംരക്ഷണ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണ പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ നാട്ടറിവുകൾ സമാഹരിക്കുന്നതിനും അത്തരം അറിവുകൾ പ്രചരി

പ്പിക്കുന്നതിനും ശ്രമിക്കുക.

- തനതു രീതികളും പരീക്ഷണങ്ങളും നടത്തിക്കൊണ്ടു കാർഷിക ജലസംരക്ഷണ ശുചിത്വ മേഖലകളിൽ വിജയിച്ച വ്യക്തികളെയും സംഘടനകളെയും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുക. ആ അനുഭവങ്ങൾ പ്രചരി പ്പിക്കുന്നതിനുള്ള പിന്തുണ നൽകുക.
- ശുചിത്വം, കൃഷി, ജലസംരക്ഷണം പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണം, വന വത്കരണം തുടങ്ങിയ മേഖലകളിൽ ഇപ്പോൾ പദ്ധതികൾ നടപ്പാ ക്കുന്നതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സംസ്ഥാന തലത്തിലും പ്രാദേശികമായും നിലനിൽക്കുന്ന തടസ്സങ്ങൾ സംബന്ധിച്ചു മിഷൻ റിപ്പോർട്ട് തയ്യാ റാക്കുക.
- സ്കൂൾ കോളേജ് വിദ്യാർത്ഥികളെ ഹരിത കേരളം മിഷന്റെ പ്രവർ ത്തനങ്ങളിൽ പൂർണമായും പങ്കാളികളാക്കുന്ന തരത്തിൽ ഹരിത വിദ്യാലയം, ഹരിത കലാലയം പദ്ധതികൾ നടപ്പാക്കുക. അതോ ടൊപ്പം ഇവിടങ്ങളിൽ ഹരിത പെരുമാറ്റ ചട്ടം നടപ്പാക്കുക.
- ചെറുപ്പക്കാർ, സ്ത്രീകൾ എന്നിവരെ ഹരിത കേരളത്തിന്റെ ഭാഗമാ യുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ പങ്കാളികളാക്കാൻ പറ്റുന്ന തരത്തിലുള്ള പദ്ധതികൾക്കും പ്രചാരണങ്ങൾക്കും രൂപം നൽകുക.
- ഹരിത കേരളം മിഷന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ നൂതനവും വ്യത്യസ്ത വുമായ ആശയങ്ങളെയും പദ്ധതികളെയും കുറിച്ചുള്ള വിജ്ഞാനവും വിവരങ്ങളും പങ്കിടാൻ പറ്റുന്ന തരത്തിലുള്ള വിജ്ഞാന വേദികൾക്കു രൂപം നൽകുക.
- ബന്ധപ്പെട്ട വകുപ്പുകൾ തമ്മിലും തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപന ങ്ങളുടെ പദ്ധതികൾ തമ്മിലും ഫലപ്രദമായ ഏകോപനം ഉറപ്പാ ക്കുന്നതിനുള്ള രീതി സമ്പ്രദായങ്ങൾ വികസിപ്പിക്കുക. ഏകോപന ത്തിനുണ്ടാകുന്ന തടസങ്ങൾ പരിഹരിക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ സംസ്ഥാന മിഷൻ മുതൽ ജില്ല, തദ്ദേശ ഭരണ മിഷൻ വരെ സ്വീക രിക്കുക.
- സംസ്ഥാനത്തെ എല്ലാ സർക്കാർ-അർധസർക്കാർ-പൊതുമേഖലാ സ്ഥാപനങ്ങളിലും, തദ്ദേശ ഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളിലും ഹരിത പെരുമാറ്റചട്ടം നടപ്പാക്കുക.

ഹരിത കേരളം മിഷൻ ഘടനയും ഉത്തരവാദിത്തങ്ങളും

സംസ്ഥാന മിഷൻ

അദ്ധ്യക്ഷൻ	:	മുഖ്യമന്ത്രി
സഹ അദ്ധ്യക്ഷൻമാർ	:	തദ്ദേശ സ്വയംഭരണം, കൃഷി, ജലവിഭവം മന്ത്രിമാർ(3)
ഉപ അദ്ധ്യക്ഷൻമാർ	:	ധനകാര്യം, ആരോഗ്യം, വനംവകുപ്പ് മന്ത്രിമാരും, ആസൂത്രണ ബോർഡ് ഉപാദ്ധ്യക്ഷനും (4)
പ്രത്യേക ക്ഷണിതാവ്	:	പ്രതിപക്ഷ നേതാവ്
എക്സിക്യൂട്ടിവ് വൈസ് ചെയർപേഴ്സൺ	:	ഡോ.ടി.എൻ.സീമ, മുൻ എം.പി.
സാങ്കേതിക ഉപദേഷ്ടാവ്	:	ഡോ. ആർ. അജയകുമാർ വർമ്മ
അംഗങ്ങൾ	:	1. ചീഫ് സെക്രട്ടറി 2. തദ്ദേശ സ്വയംഭരണം, കൃഷി, മൃഗസംരക്ഷണം, ജലവിഭവം, വനം, ആരോഗ്യം, ടൂറിസം, വിദ്യാഭ്യാസം, വ്യവസായം, പരിസ്ഥിതി, വിവര-സാങ്കേതികം, ശാസ്ത്ര - സാങ്കേതികം വകുപ്പുകളുടെ അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറിമാർ/പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറിമാർ/സെക്രട്ടറിമാർ (12)

3. ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് അസോസിയേഷൻ, ബ്ലോക്ക് പഞ്ചായത്ത് പ്രസിഡന്റുമാരുടെ അസോസിയേഷൻ, മുനിസിപ്പൽ ചെയർമാൻമാരുടെ ചേമ്പർ, മേയേഴ്സ് കൗൺസിൽ, ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് പ്രസിഡന്റുമാരുടെ ചേമ്പർ മുതലായ സംഘടനകൾ നാമനിർദ്ദേശം ചെയ്യുന്ന ഓരോ പ്രതിനിധികൾ (5)
4. വൈസ് ചാൻസലർ, കേരള കാർഷിക സർവ്വകലാശാല
5. സർക്കാരിന്റെ വികസന ഉപദേഷ്ടാവ്

മിഷൻ സെക്രട്ടറി : ആസൂത്രണ സാമ്പത്തികകാര്യ വകുപ്പ് അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി/പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി/സെക്രട്ടറി

ജില്ലാ മിഷൻ

സംസ്ഥാനതലത്തിൽ നാല് മിഷനുകൾ പ്രവർത്തിക്കുമെങ്കിലും ജില്ലാ തലത്തിൽ നാല് വികസന മിഷനുകൾക്കും വേണ്ടി ചുവടെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഘടനയിൽ ഒരു മിഷൻ മാത്രമേ ഉണ്ടാകുകയുള്ളൂ.

അദ്ധ്യക്ഷൻ : ചെയർപേഴ്സൺ, ജില്ലാ ആസൂത്രണ സമിതി

അംഗങ്ങൾ :

1. ജില്ലയിൽ നിന്നുള്ള ലോക്സഭാ അംഗങ്ങൾ
2. രാജ്യസഭാ എം.പി.മാർ (നോഡൽ ജില്ലകളിൽ)
3. മേയർ
4. ജില്ലയിൽ നിന്നുള്ള എം.എൽ.എ. മാർ
5. മുനിസിപ്പൽ ചെയർപേഴ്സൺമാരുടെ ചേമ്പർ നാമനിർദ്ദേശം ചെയ്യുന്ന രണ്ട് ചെയർമാൻമാർ
6. ബ്ലോക്ക് പഞ്ചായത്ത് പ്രസിഡന്റുമാരുടെ അസോസിയേഷന്റെ ജില്ലാ പ്രസിഡന്റും സെക്രട്ടറിയും
7. ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് ജില്ലാ അസോസിയേഷന്റെ പ്രസിഡന്റും സെക്രട്ടറിയും

8. ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിലെ സ്റ്റാന്റിംഗ് കമ്മിറ്റി ചെയർപേഴ്സൺമാർ
9. ജില്ലാ ആസൂത്രണ സമിതിയിലെ സർക്കാർ നോമിനി
10. ജില്ലാ പ്ളാനിംഗ് ഓഫീസർ
11. പ്രിൻസിപ്പൽ കൃഷി ഓഫീസർ
12. ജോയിന്റ് പ്രോഗ്രാം കോ-ഓർഡിനേറ്റർ, എം.ജി.എൻ.ആർ.ഇ.ജി.എസ്.
13. ജില്ലയിലെ സീനിയർഎഞ്ചിനീയർ, ജലസേചനം
14. ജില്ലാ കോ-ഓർഡിനേറ്റർ, ശുചിത്വ മിഷൻ
15. പഞ്ചായത്ത് ഡെപ്യൂട്ടി ഡയറക്ടർ
16. ജില്ലാ മെഡിക്കൽ ഓഫീസർ (അലോപ്പതി)
17. ജില്ലാ മെഡിക്കൽ ഓഫീസർ, ഭാരതീയ ചികിത്സാ വകുപ്പ്
18. ജില്ലാ മെഡിക്കൽ ഓഫീസർ, ഹോമിയോ
19. ഡെപ്യൂട്ടി ഡയറക്ടർ, വിദ്യാഭ്യാസം
20. പ്രോജക്ട് ഡയറക്ടർ, ദാരിദ്ര്യ ലഘൂകരണ വിഭാഗം
21. ജില്ലാ മിഷൻ കോ-ഓർഡിനേറ്റർ, കുടുംബശ്രീ
22. റീജിയണൽ ജോയിന്റ് ഡയറക്ടർ, നഗരകാര്യം
23. അസിസ്റ്റന്റ് ഡവലപ്പ്മെന്റ് കമ്മീഷണർ (ജനറൽ)
24. 4 മിഷനുകളുടേയും ജില്ലാ കോ-ഓർഡിനേറ്റർമാർ

മിഷൻ സെക്രട്ടറി & ചീഫ് കോ-ഓർഡിനേറ്റർ	:	ജില്ലാ കളക്ടർ & മെമ്പർ സെക്രട്ടറി, ജില്ലാ ആസൂത്രണ സമിതി

മുനിസിപ്പാലിറ്റി/കോർപ്പറേഷൻതല മിഷൻ

മുനിസിപ്പാലിറ്റി, കോർപ്പറേഷൻ തലങ്ങളിൽ നാല് മിഷനുകൾക്കും വേണ്ടി ചുവടെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഘടനയിൽ ഒരു മിഷൻ പ്രവർത്തിക്കുന്നു.

അദ്ധ്യക്ഷൻ : മുനിസിപ്പൽ ചെയർപേഴ്സൺ/ കോർപ്പറേഷൻ മേയർ

അംഗങ്ങൾ :
1. എല്ലാ സ്റ്റാൻഡിംഗ് കമ്മിറ്റി ചെയർപേഴ്സൺമാരും
2. ആസൂത്രണ സമിതി വൈസ് ചെയർപേഴ്സൺ
3. സി.ഡി.എസുകളുടെ ചെയർ പേഴ്സൺമാർ
4. വാർഷിക പദ്ധതി തയ്യാറാക്കുന്നതിന് വേണ്ടി രൂപീകരിക്കുന്ന ബന്ധപ്പെട്ട വർക്കിംഗ് ഗ്രൂപ്പുകളുടെ ചെയർപേഴ്സൺമാരും, വൈസ്ചെയർ പേഴ്സൺമാരും, കൺവീനർമാരും (കൃഷി, ദാരിദ്ര്യ ലഘൂകരണം, പാർപ്പിടം, ആരോഗ്യം, കുടിവെള്ളം- ശുചിത്വം, വിദ്യാഭ്യാസം)
5. ഐ.സി.ഡി.എസ് സൂപ്പർവൈസർ/ അസിസ്റ്റന്റ് സി.ഡി.പി.ഒ/ സി.ഡി.പി.ഒ

മിഷൻ സെക്രട്ടറി : മുനിസിപ്പാലിറ്റി/കോർപ്പറേഷൻ സെക്രട്ടറി

ബ്ലോക്ക് മിഷൻ

ബ്ലോക്ക്തലത്തിൽ ചുവടെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഘടനയിൽ ഒരു മിഷൻ പ്രവർത്തിക്കുന്നു.

അദ്ധ്യക്ഷൻ : ബ്ലോക്ക് പഞ്ചായത്ത് പ്രസിഡന്റ്

അംഗങ്ങൾ :
1. ബ്ലോക്ക് പരിധിയിൽ നിന്നുള്ള എം.എൽ.എ.മാർ
2. ബ്ലോക്ക് പരിധിയിൽ നിന്നുള്ള ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് അംഗങ്ങൾ
3. ബ്ലോക്ക് പരിധിയിൽ നിന്നുള്ള ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് പ്രസിഡന്റുമാർ

4. ബ്ലോക്ക് പഞ്ചായത്തിലെ സ്റ്റാൻഡിംഗ് കമ്മിറ്റി ചെയർപേഴ്സൺമാർ
5. ബ്ളോക്ക് പഞ്ചായത്ത് ആസൂത്രണ സമിതി വൈസ് ചെയർപേഴ്സൺ

മിഷൻ സെക്രട്ടറി : ബ്ലോക്ക് പഞ്ചായത്ത് സെക്രട്ടറി

ഗ്രാമപ്പഞ്ചായത്തുതലമിഷൻ

ഗ്രാമ പഞ്ചായത്തുതലത്തിൽ നാല് മിഷനുകൾക്കും വേണ്ടി ചുവടെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഘടനയിൽ ഒരു മിഷൻ പ്രവർത്തിക്കുന്നു.

അദ്ധ്യക്ഷൻ : ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് പ്രസിഡന്റ്

അംഗങ്ങൾ :
1. ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് പ്രദേശത്തെ ജില്ലാ/ബ്ലോക്ക് പഞ്ചായത്ത് ഡിവിഷൻ അംഗങ്ങൾ
2. എല്ലാ സ്റ്റാൻഡിംഗ് കമ്മിറ്റി ചെയർപേഴ്സൺമാരും
3. ആസൂത്രണ സമിതി വൈസ് ചെയർപേഴ്സൺ
4. സി.ഡി.എസുകളുടെ ചെയർപേഴ്സൺമാർ
5. വാർഷിക പദ്ധതി തയ്യാറാക്കുന്നതിന് വേണ്ടി രൂപീകരിക്കുന്ന ബന്ധപ്പെട്ട വർക്കിംഗ് ഗ്രൂപ്പുകളുടെ ചെയർപേഴ്സൺമാരും,വൈസ്ചെയർപേഴ്സൺമാരും, കൺവീനർമാരും(കൃഷി, ദാരിദ്ര്യലഘൂകരണം, പാർപ്പിടം, ആരോഗ്യം, കുടിവെള്ളം-ശുചിത്വം, വിദ്യാഭ്യാസം)
6. ഐ.സി.ഡി.എസ്. സൂപ്പർവൈസർ/ അസിസ്റ്റന്റ് സി.ഡി.പി.ഒ/ സി.ഡി.പി.ഒ

മിഷൻ സെക്രട്ടറി : ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് സെക്രട്ടറി

സംസ്ഥാനതല കർമ്മസേനകൾ

ഹരിതകേരളം മിഷനു കീഴിലുള്ള മൂന്ന് ഉപ ദൗത്യങ്ങൾക്കും പ്രത്യേകം കർമ്മ സേനകൾ ഉണ്ടായിരിക്കുതാണ്.

1. ശുചിത്വ-മാലിന്യസംസ്ക്കരണം

ചെയർപേഴ്സൺ : അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി/പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി, തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പ്

പ്രത്യേക ക്ഷണിതാവ് : ഡോ. ടി.എൻ. സീമ, എക്സിക്യൂട്ടീവ് വൈസ് ചെയർ പേഴ്സൺ, ഹരിതകേരളം മിഷൻ

അംഗങ്ങൾ :
1. സാങ്കേതിക ഉപദേഷ്ടാവ്, ഹരിത കേരളം മിഷൻ
2. എക്സിക്യൂട്ടീവ്ഡയറക്ടർ,കുടുംബശ്രീ
3. ഡയറക്ടർ, ആരോഗ്യ വകുപ്പ്
4. ഡയറക്ടർ, പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ വകുപ്പ്
5. ഡയറക്ടർ, കൃഷിവകുപ്പ്
6. മിഷൻ ഡയറക്ടർ, എം.ജി.എൻ.ആർ.ഇ.ജി.എസ്.
7. ഡയറക്ടർ,വ്യവസായ-വാണിജ്യവകുപ്പ്
8. ഡയറക്ടർ, ഫിഷറീസ് വകുപ്പ്
9. ഡയറക്ടർ, ടൂറിസം
10. എക്സിക്യൂട്ടീവ് ഡയറക്ടർ, കെ.ആർ.ഡബ്ളിയു.എസ്.എ.
11. മാനേജിംഗ് ഡയറക്ടർ, ക്ളീൻ കേരള കമ്പനി
12. ഗ്രാമവികസന കമ്മിഷണർ
13. പഞ്ചായത്ത് ഡയറക്ടർ
14. ഡയറക്ടർ, നഗരകാര്യ വകുപ്പ്
15. ചെയർമാൻ, മലിനീകരണ നിയന്ത്രണ ബോർഡ്
16. ചീഫ് എഞ്ചിനീയർ, തദ്ദേശസ്വയം ഭരണ വകുപ്പ്
17. ചീഫ്,വികേന്ദ്രീകൃതാസൂത്രണ വിഭാഗം, സംസ്ഥാന ആസൂത്രണ ബോർഡ്
18. കൺസൾട്ടന്റുമാർ/റിസോഴ്സ് പേഴ്സൺമാർ

ജോയിന്റ് കവീനർ : ഉപമിഷൻ കോ-ഓർഡിനേറ്റർ- എക്സിക്യൂട്ടീവ് ഡയറക്ടർ, ശുചിത്വ മിഷൻ

2. മണ്ണ്-ജല സംരക്ഷണം

ചെയർപേഴ്സൺ : അഡീഷണൽ ചീഫ്സെക്രട്ടറി, ജലവിഭവം

പ്രത്യേക ക്ഷണിതാവ് : ഡോ. ടി.എൻ. സീമ, എക്സിക്യൂട്ടീവ് വൈസ് ചെയർപേഴ്സൺ, ഹരിതകേരളം മിഷൻ

അംഗങ്ങൾ :

1. സാങ്കേതിക ഉപദേഷ്ടാവ്, ഹരിതകേരളം മിഷൻ
2. ചീഫ് എഞ്ചിനീയർ, ജലസേചന വകുപ്പ് (കൺവീനർ)
3. മിഷൻ ഡയറക്ടർ, എം.ജി.എൻ.ആർ.ഇ.ജി.എസ്.
4. മുഖ്യ വനപാലകൻ (ഫാം ഫോറസ്ട്രി & സോഷ്യൽ ഫോറസ്ട്രി)
5. ഡയറക്ടർ, കൃഷി വകുപ്പ്
6. ഡയറക്ടർ, സോയിൽ സർവ്വേ & സോയിൽ കൺസർവേഷൻ
7. അഡീഷണൽ ഡയറക്ടർ, സോയിൽ കൺസർവേഷൻ
8. അഡീഷണൽ ഡയറക്ടർ, സോയിൽ സർവ്വേ
9. ലാൻഡ് യൂസ് കമ്മീഷണർ
10. മാനേജിംഗ് ഡയറക്ടർ, കേരള ജല അതോറിറ്റി
11. ഡയറക്ടർ, ഭൂജല വകുപ്പ്
12. ഡയറക്ടർ, പരിസ്ഥിതി - കാലാവസ്ഥാ വ്യതിയാന വകുപ്പ്
13. ഡയറക്ടർ, സി.ഡബ്ളിയു.ആർ.ഡി.എം.
14. ഡയറക്ടർ, ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് ഫോർ വാട്ടർഷെഡ് ഡെവലപ്പ്മെന്റ് ആന്റ് മാനേജ്മെന്റ്
15. ഹെഡ്, അക്കാദമി ഓഫ് ക്ലൈമറ്റ് ചേയ്ഞ്ച്, കേരള അഗ്രിക്കൾച്ചറൽ യൂണിവേഴ്സിറ്റി

16. ചീഫ്, കൃഷി വിഭാഗം, സംസ്ഥാന ആസൂത്രണ ബോർഡ്
17. കൺസൾട്ടന്റുമാർ/റിസോഴ്സ് പേഴ്സൺമാർ

ജോയിന്റ് കൺവീനർ : ഉപമിഷൻ കോ-ഓർഡിനേറ്റർ, ജലസമൃദ്ധി

3. കൃഷി വികസനം

ചെയർപേഴ്സൺ : പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി, കൃഷി വകുപ്പ്

പ്രത്യേക ക്ഷണിതാവ് : ഡോ. ടി.എൻ. സീമ, എക്സിക്യൂട്ടീവ് വൈസ് ചെയർപേഴ്സൺ, ഹരിതകേരളം മിഷൻ

അംഗങ്ങൾ :

1. സാങ്കേതിക ഉപദേഷ്ടാവ്, ഹരിത കേരളം മിഷൻ
2. ഡയറക്ടർ, കൃഷി വകുപ്പ് (കൺവീനർ)
3. ഡയറക്ടർ, മൃഗസംരക്ഷണം
4. ഡയറക്ടർ, ക്ഷീര വികസനം
5. ഡയറക്ടർ, ഫിഷറീസ്
6. ഡയറക്ടർ സോയിൽ കൺസർവേഷൻ & സോയിൽ സർവ്വേ
7. എക്സിക്യൂട്ടീവ് ഡയറക്ടർ, കുടുംബശ്രീ.
8. മിഷൻ ഡയറക്ടർ, സ്റ്റേറ്റ് ഹോർട്ടികൾച്ചർ മിഷൻ
9. മാനേജിംഗ് ഡയറക്ടർ, വി.എഫ്.പി.സി.കെ.
10. മാനേജിംഗ് ഡയറക്ടർ, കെ.എൽ.ഡി.സി.
11. മിഷൻ ഡയറക്ടർ, എം.ജി.എൻ.ആർ.ഇ.ജി.എസ്.
12. ചീഫ് എഞ്ചിനിയർ, ജലസേചനം
13. സ്റ്റേറ്റ് നോഡൽ ഓഫിസർ, ആത്മ.
14. കാർഷിക സർവ്വകലാശാലയുടെ പ്രതിനിധി.

15. മുഖ്യ വനപാലകൻ (ഫാം ഫോറസ്ട്രി & സോഷ്യൽ ഫോസ്ട്രി).
16. ചീഫ് എഞ്ചിനീയർ, തദ്ദേശ സ്വയം ഭരണ വകുപ്പ്
17. മിഷൻ ഡയറക്ടർ, എം.ജി.എൻ.ആർ.ഇ.ജി.എസ്.
18. എക്സിക്യൂട്ടീവ് ഡയറക്ടർ, ശുചിത്വ മിഷൻ
19. മാനേജിംഗ് ഡയറക്ടർ, കേരള അഗ്രോ ഇൻഡസ്ട്രീസ് കോർപ്പറേഷൻ
20. മാനേജിംഗ് ഡയറക്ടർ, കേരള ലാന്റ് ഡെവലപ്പ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ
21. ചീഫ്, കൃഷി വിഭാഗം, സംസ്ഥാന ആസൂത്രണ ബോർഡ്
22. കൺസൾട്ടന്റുമാർ/ റിസോഴ്സ്പേഴ്സൺമാർ

ജോയിന്റ് കൺവീനർ : ഉപമിഷൻ കോ-ഓർഡിനേറ്റർ, സുജലം സുഫലം

ജില്ലാ തല കർമ്മസേന

ഹരിതകേരളം മിഷന് സംസ്ഥാന തലത്തിൽ വിഷയമേഖലാടിസ്ഥാനത്തിൽ മൂന്ന് കർമ്മ സേനകൾ ഉണ്ടാകുമെങ്കിലും ജില്ലാ തലത്തിൽ ചുവടെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന ഘടനയിൽ ഒരു കർമ്മസേന മാത്രമേ ഉണ്ടാകുകയുള്ളൂ. എന്നാൽ വിഷയ മേഖലാടിസ്ഥാനത്തിൽ ഉപസമിതികൾ രൂപീകരിക്കാവുന്നതാണ്.

ചെയർപേഴ്സൺ : ജില്ലാ കളക്ടർ

അംഗങ്ങൾ :

1. ജില്ലാ പ്ലാനിംഗ് ഓഫീസർ(കൺവീനർ)
2. പ്രിൻസിപ്പൽ കൃഷി ഓഫീസർ
3. ജില്ലാ കോ-ഓർഡിനേറ്റർ, ശുചിത്വ മിഷൻ
4. ജില്ലാ മിഷൻ കോ-ഓർഡിനേറ്റർ, കുടുംബശ്രീ.
5. ജോയിന്റ് പ്രോഗ്രാം കോ-ഓർഡിനേറ്റർ,

എം.ജി.എൻ.ആർ.ഇ.ജി.എസ്.

6. എക്സിക്യൂട്ടീവ് എഞ്ചിനീയർ, ജലസേചനം
7. ഡെപ്യൂട്ടി ഡയറക്ടർ, പഞ്ചായത്ത് വകുപ്പ്
8. പ്രോജക്ട് ഡയറക്ടർ, ആത്മ
9. കൃഷി വിജ്ഞാൻ കേന്ദ്രയുടെ ചുമതലയുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥൻ
10. ജില്ലാ സോയിൽ കൺസർവേഷൻ ഓഫീസർ
11. ജില്ലാ സോയിൽ സർവ്വേ ഓഫീസർ
12. ജില്ലാ ഓഫീസർ, ഭൂജല വകുപ്പ്
13. എൻവയോൺമെന്റൽ എഞ്ചിനീയർ, മലിനീകരണ നിയന്ത്രണ ബോർഡ് ജില്ലാ ഓഫീസ്
14. എൻ.എസ്.എസ്, ജില്ലാ കോ-ഓർഡിനേറ്റർ.
15. ജില്ലാ നോഡൽ ഓഫീസർ, സ്റ്റുഡന്റ് പോലീസ് കേഡറ്റ്
16. ഫാം ഫോറസ്ട്രിയുടെയും സോഷ്യൽ ഫോറസ്ട്രയുടെയും ചുമതലയുള്ള ഡിവിഷണൽ ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ
17. ജില്ലാ കോ-ഓർഡിനേറ്റർ, സാക്ഷരതാ മിഷൻ
18. ജില്ലാ യൂത്ത് കോ-ഓർഡിനേറ്റർ, യുവജനക്ഷേമ ബോർഡ്
19. സന്നദ്ധ സംഘടനകളുടെ പ്രതിനിധികൾ (2) (ജില്ലാ മിഷൻ ഗ്രൂപ്പ് നിശ്ചയിക്കേണ്ടതാണ്)
20. റിസോഴ്സ് പേഴ്സൺമാർ

ജോയിന്റ് കൺവീനർ : ജില്ലാ കോ-ഓർഡിനേറ്റർമാർ

തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനതലങ്ങളിലെ കർമ്മസേനകൾ

വാർഷിക പദ്ധതി ആസൂത്രണത്തിന് വേണ്ടി ഗ്രാമ, ബ്ളോക്ക് ജില്ലാ പഞ്ചായത്തുകളും നഗരസഭകളും രൂപീകരിക്കുന്ന കാർഷിക മേഖലാ വർക്കിംഗ് ഗ്രൂപ്പ്, കുടിവെള്ള മേഖലാ വർക്കിംഗ് ഗ്രൂപ്പ്, ശുചിത്വ മേഖലാ വർക്കിംഗ് ഗ്രൂപ്പ് എന്നിവ സംയുക്തമായി ഹരിത കേരളം മിഷന്റെ സംയോജിത കർമ്മസേനയായി പ്രവർത്തിക്കേണ്ടതാണ്.

6.4 വിവിധ തലങ്ങളിലെ കർമ്മസേനകളുടെ പ്രവർത്തനം കാര്യക്ഷമമാക്കുന്നതിന് മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥരുടെയോ ഏജൻസികളുടെ പ്രതിനിധികളുടെയോ സന്നദ്ധ സാങ്കേതിക വിദഗ്ധരുടെയോ സേവനം അനിവാര്യമാണെന്ന് കാണുകയാണെങ്കിൽ കർമ്മസേനാ യോഗങ്ങളിൽ അവരെ ക്ഷണിതാവായി പങ്കെടുപ്പിക്കാവുന്നതും പ്രത്യേക ചുമതലകൾ നിശ്ചയിച്ച് നൽകാവുന്നതുമാണ്.

6.5 വികസന മിഷനുകളുടെ ലക്ഷ്യങ്ങൾ കൈവരിക്കുന്നതിനുവേണ്ട പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഫലപ്രദമായി ആവിഷ്കരിക്കുന്നതിനും പ്രാദേശിക പദ്ധതികളുമായുള്ള സംയോജനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനും ബന്ധപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥരെയും വിദഗ്ദ്ധരെയും ഗ്രാമ, ബ്ളോക്ക്, ജില്ലാ പഞ്ചായത്തുകളിലെയും നഗരസഭകളിലെയും ബന്ധപ്പെട്ട വർക്കിംഗ് ഗ്രൂപ്പുകളിൽ നിർബന്ധമായും ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്. ഉദാ:- എഞ്ചിനീയർ, റവന്യൂ വകുപ്പിലെ വില്ലേജ് ഓഫീസർ തുടങ്ങിയവരെ ഗ്രാമ പഞ്ചായത്തിലെ പാർപ്പിട മേഖലാ വർക്കിംഗ് ഗ്രൂപ്പിൽ ഉൾപ്പെടുത്തണം. അതുപോലെ ജലസേചന വകുപ്പിൽ നിന്നും സ.ഉ. (എം.എസ്) നമ്പർ 72/2016/ജലവിഭവം; തീയതി 5.12.2016 പ്രകാരം ഓരോ തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിലെയും ജല സംരക്ഷണ പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ ചുമതല നിശ്ചയിച്ച് നൽകിയിട്ടുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥനെ ബന്ധപ്പെട്ട തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനം അവയുടെ കാർഷിക മേഖലാ വർക്കിംഗ് ഗ്രൂപ്പിൽ ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്.

ഹരിതകേരളം മിഷൻ സംസ്ഥാനതല കോഓർഡിനേഷൻ കമ്മിറ്റി

ചെയർപേഴ്സൺ	:	ചീഫ് സെക്രട്ടറി
കൺവീനർ	:	അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി / പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി / സെക്രട്ടറി (ആസൂത്രണ സാമ്പത്തിക കാര്യ വകുപ്പ്)

മെമ്പർ	1. എക്സിക്യൂട്ടീവ് വൈസ് ചെയർപേഴ്സൺ (ഹരിതകേരളം മിഷൻ) 2. അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി / പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി (തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പ്) 3. പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി (കൃഷി) 4. സെക്രട്ടറി (ഐ.റ്റി.ഡിപ്പാർട്ട്മെന്റ്) 5. സെക്രട്ടറി (ജലവിഭവം) 6. സർക്കാരിന്റെ വികസന ഉപദേഷ്ടാവ് 7. ഡയറക്ടർ ഓഫ് അഗ്രികൾച്ചർ 8. ഡയറക്ടർ ഓഫ് പഞ്ചായത്ത് 9. ഡയറക്ടർ ഓഫ് അർബൻ അഫയേഴ്സ് 10. റൂറൽ ഡവലപ്മെന്റ് കമ്മീഷണർ 11. ചീഫ് എഞ്ചിനീയർ (ജലസേചനം) 12. എക്സിക്യൂട്ടീവ് ഡയറക്ടർ, ശുചിത്വമിഷൻ 13. മിഷൻ ഡയറക്ടർ, (എം.ജി.എൻ.ആർ.ഇ.ജി.എ)

ഹരിതകേരളം മിഷൻ നാളിതുവരെ

ഹരിതകേരളം മിഷന്റെ ഇതുവരെയുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ (31.03.2018) ഒറ്റനോട്ടത്തിൽ താഴെപറയും പ്രകാരമാണ്.

ജലസംരക്ഷണം ജലസമൃദ്ധി

- വരട്ടാർ നദിക്ക് പുതുജീവൻ. കോലറയാർ, കുട്ടമ്പേരൂർപുഴ, വലിയ തോട്, പള്ളിക്കലാർ കാനാമ്പുഴ എന്നിവ ശുചീകരിച്ചു. മീനച്ചിലാർ-മീനന്തലയാർ-കൊടൂരാർ പുനഃസംയോജനം സാധ്യമാക്കി.
- ആദിപമ്പ-വരട്ടാർ പുനരുദ്ധാരണ പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ രണ്ടാം ഘട്ട പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കുള്ള മാസ്റ്റർപ്ലാൻ (കരട്) തയ്യാറായി. പുനരുജ്ജീവിപ്പിച്ച മറ്റ് നദികളുടെ സുസ്ഥിരത ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള രണ്ടാംഘട്ട പ്രവർത്തനങ്ങൾ ആരംഭിച്ചു.
- 9187 കി.മീ. ദൂരം തോടുകൾ/പുഴ വൃത്തിയാക്കി, 1620 കി.മീ. കനാലുകൾ ശുചിയാക്കി.
- 29062 കിണറുകളുടെ റീചാർജ്ജിംഗ്, 4976 കുളങ്ങളുടെ നിർമ്മാണം, 11009 കുളങ്ങളുടെ നവീകരണം, 15,000 കിണറുകളുടെ നിർമ്മാണം എന്നിവ പൂർത്തീകരിച്ചു.
- 147239 ഏക്കർ വൃഷ്ടിപ്രദേശ പരിപാലനം പൂർത്തീകരിച്ചു.
- ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് തലത്തിൽ സാങ്കേതിക സമിതികൾ രൂപീകരിച്ച്

നീർത്തട നടത്തം പരിപാടിയിലൂടെ വിവരശേഖരണം നടത്തി വരുന്നു. ഈ വിവരങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുത്തി കൃഷിക്കും ജലസംരക്ഷണത്തിനും അനുയോജ്യമായ പദ്ധതി രൂപരേഖ തയ്യാറാക്കും. ഈ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഏറ്റെടുക്കുന്നതിന് 2018-19-ലെ ബജറ്റിൽ തുക വകയിരുത്തിയിട്ടുണ്ട്. വിവരശേഖരണ പ്രക്രിയ ഇതിനകം സംസ്ഥാനത്തെ പകുതിയോളം തദ്ദേശ ഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളിൽ നടന്നു.

- വരൾച്ച ബാധിത ജില്ലകളായ പാലക്കാട്, കാസർഗോഡ്, വയനാട്, പത്തനംതിട്ട, ഇടുക്കി ജില്ലകളിൽ എടുക്കേണ്ട നടപടികൾ സംബന്ധിച്ച് ഗവൺമെന്റിന് നിർദ്ദേശം നൽകുന്നതിനായി ഹരിതകേരളം മിഷന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ സാങ്കേതിക സമിതിയെ ചുമതലപ്പെടുത്തി. ഈ സമിതിയുടെ പഠനം നടന്നു വരുന്നു. പ്രാഥമിക റിപ്പോർട്ട് സർക്കാരിന് സമർപ്പിച്ചു.
- പാറമടകളിൽ ശേഖരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ജലം പരിശോധനകൾക്ക് ശേഷം നിർമ്മാണ പ്രവൃത്തികൾക്കും കൃഷി ആവശ്യത്തിനും വ്യാവസായിക ആവശ്യത്തിനും നൽകുവാനും ഈ ആവശ്യങ്ങൾക്ക് ശുദ്ധജലം വിനിയോഗിക്കാതിരിക്കാനുമുള്ള നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചു വരുന്നു.

കൃഷിവികസനം സുജലം സുഫലം

- ഹരിതകേരളം മിഷന്റെ ഭാഗമായി തദ്ദേശഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ പദ്ധതികൾ മുഖേനയും കാർഷിക വികസന കർഷക ക്ഷേമവകുപ്പ് പദ്ധതികൾ വഴിയും സംസ്ഥാനത്ത് 2016-17 ൽ 52830 ഹെക്ടറിൽ പച്ചക്കറി കൃഷി വ്യാപിപ്പിക്കുകയും 72,5000 ടൺ പച്ചക്കറി ഉൽപ്പാദിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. 2017-18 വർഷത്തിൽ 6904757 ഹെക്ടറിൽ പച്ചക്കറി കൃഷി നടത്തുകയും ഉൽപ്പാദനം 847264.98 ടൺ ആയി ഉയരുകയും ചെയ്തു. 40 ലക്ഷം വിത്ത്കിറ്റും 45.3 ലക്ഷം പച്ചക്കറി തൈകളും വീട്ടുവളപ്പിലെ കൃഷിക്കായി നൽകി.
- പതിമൂന്നാം പദ്ധതിയുടെ അവസാനത്തോടെ നെൽക്കൃഷിയുടെ വിസ്തൃതി രണ്ടുലക്ഷം ഹെക്ടറിൽ നിന്നും 3 ലക്ഷം ഹെക്ടറാക്കി വർദ്ധിപ്പിക്കാനുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ ആരംഭിച്ചു. അധിക വിളയി

റക്കൽ, കരനെൽക്കൃഷി, തരിശുനിലങ്ങളിലെ കൃഷിയിറക്കൽ എന്നീ മാർഗ്ഗങ്ങളാണ് ഇതിനായി അവലംബിക്കുന്നത്. ഇതിനകം 7116 ഹെക്ടർ തരിശു നിലങ്ങളിൽ നെൽകൃഷി കൊണ്ടുവരാൻ കഴിഞ്ഞു. 2752 ഹെക്ടറിൽ കരനെൽകൃഷിയും 2947 ഹെക്ടറിൽ അധിക വിളയും ഇറക്കി. ഇപ്രകാരം 12815 ഹെക്ടറിൽ അധിക നെൽക്കൃഷി കൊണ്ടുവരാനായി. ഇതുൾപ്പെടെ ഹരിതകേരളം മിഷൻ പ്രവർത്തനമാരംഭിച്ചിട്ട് നാളിതുവരെയായി 22049 ഹെക്ടറിൽ നെൽകൃഷി വ്യാപനം സാധ്യമാക്കി.

- 86 ലക്ഷം വൃക്ഷത്തൈകൾ നട്ടു. 1,13,10000 തൈകൾ തയ്യാറായി. ഈ വർഷം 3 കോടി തൈകൾ നടാൻ ലക്ഷ്യമിടുന്നു.
- സംയോജിതകൃഷി പ്രോത്സാഹനം, വീട്ടുവളപ്പിലും തരിശുഭൂമിയിലും കൃഷിവ്യാപനം, ജൈവകൃഷി പ്രോത്സാഹനവും സുരക്ഷിത ഭക്ഷ്യ വസ്തുക്കളുടെ ഉല്പാദന വർദ്ധനയും എന്നിവ ലക്ഷ്യമിട്ടുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടന്നുവരുന്നു.
- ഒരു ബ്ലോക്കിൽ ഒരു പഞ്ചായത്ത് എന്ന നിലയിൽ സംസ്ഥാനത്ത് 152 തരിശ്രഹിത പഞ്ചായത്ത് എന്ന ലക്ഷ്യം സാക്ഷാത്കരിക്കാനുള്ള പ്രാരംഭ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ആരംഭിച്ചു.
- റസിഡന്റ്സ്അസോസിയേഷനുകളുടെ സഹകരണത്തോടെ എല്ലാ വീടുകളിലും ജൈവ കൃഷി വ്യാപനവും പ്രോത്സാഹനവും നടപ്പാക്കാൻ പദ്ധതി തയ്യാറാവുന്നു.

ശുചിത്വ-മാലിന്യ സംസ്കരണം

- സമഗ്ര ശുചിത്വ-മാലിന്യ സംസ്കരണത്തിനായി സംഘടിപ്പിച്ച 'മാലിന്യത്തിൽ നിന്നും സ്വാതന്ത്ര്യം' കാമ്പയിനും അനുബന്ധ പ്രവർത്തനങ്ങളും സംസ്ഥാനത്ത് ശുചിത്വ മാലിന്യ സംസ്ക്കരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക ശക്തമായ അടിത്തറ ഒരുക്കി.
- 69 ലക്ഷം വീടുകളിൽ മാലിന്യ സംസ്കരണ അവസ്ഥാ പഠനം നടത്തി. അജൈവ മാലിന്യ സംസ്കരണത്തിനും തരംതിരിക്കലിനുമായി 308 മെറ്റീരിയൽ കളക്ഷൻ സെന്ററുകളുടെ നിർമ്മാണം പൂർത്തീകരിച്ചു, 145 മെറ്റീരിയൽ കളക്ഷൻ സെന്ററുകൾ ഇപ്പോൾ

നിർമ്മാണ ഘട്ടത്തിലാണ്, 141 മെറ്റീരിയൽ കളക്ഷൻ സെന്ററുകൾ പൂർണ തോതിൽ പ്രവർത്തനം ആരംഭിച്ചു.

- 140 റിസോഴ്സ് റിക്കവറി ഫെസിലിറ്റിസെന്ററുകളുടെ നിർമ്മാണം പൂർത്തീകരിച്ചു. 66 റിസോഴ്സ് റിക്കവറി ഫെസിലിറ്റി സെന്ററുക ളുടെ നിർമ്മാണം നടന്നുവരുന്നു, 51 റിസോഴ്സ് റിക്കവറി ഫെസി ലിറ്റിസെന്ററുകൾ പൂർണ തോതിൽ പ്രവർത്തനം ആരംഭിച്ചു.
- 119 പ്ലാസ്റ്റിക് ഷ്രെഡിംഗ് യൂണിറ്റുകൾ സ്ഥാപിച്ചു. 113 പ്ലാസ്റ്റിക് ഷ്രെഡിംഗ് യൂണിറ്റുകൾ നിർമ്മാണ ഘട്ടത്തിൽ; 49 എണ്ണം പൂർണ്ണ മായും പ്രവർത്തനമാരംഭിച്ചു.
- 2 ലക്ഷം വീടുകളിൽ പുതുതായി ഉറവിട മാലിന്യ സംസ്കരണ സംവിധാനം സജ്ജമാക്കി.
- 875 ഗ്രൂപ്പുകളിലായി 26592 അംഗങ്ങളുമായി 851 തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളിൽ മാലിന്യ ശേഖരണത്തിന് ഹരിതകർമ്മസേന രൂപീ കരിച്ചു. 138 തദ്ദേശ ഭരണസ്ഥാപനങ്ങളിൽ ഹരിതകർമ്മസേന പൂർ ണ്ണതോതിൽ പ്രവർത്തനം ആരംഭിച്ചു.
- 865 ടണ്ണിലധികം ഇ-മാലിന്യവും 375 ടണ്ണിലധികം പ്ലാസ്റ്റിക് മാലി ന്യവും അധികമായി പുനഃചംക്രമണത്തിന് കൈമാറി. 140 കിലോമീറ്റർ റോഡ്ടാറിംഗിന് സംസ്കരിച്ച പ്ലാസ്റ്റിക് മാലിന്യം ഉപയോഗിച്ചു.
- 90563 പ്രോജക്ടുകൾക്ക് വിവിധ തദ്ദേശ ഭരണസ്ഥാപനങ്ങൾ രൂപം നൽകി. 624.36 കോടിരൂപ ഇതിനായി നീക്കിവച്ചു.

ഹരിതകേരളം മിഷൻ
പ്രസിദ്ധീകരണങ്ങൾ

1. ഹരിതകേരളം മിഷൻ-എന്ത്? എന്തിന്? എങ്ങനെ?
2. ഹരിതകേരളം മിഷൻ-ശുചിത്വ-മാലിന്യ സംസ്കരണ ഉപമിഷൻ -മാർഗ്ഗനിർദ്ദേശങ്ങൾ
3. ഹരിതകേരളം മിഷൻ-ജലസംരക്ഷണ ഉപദൗത്യം-മാർഗ്ഗരേഖ
4. ഉറവിട ജൈവമാലിന്യ സംസ്കരണ മാർഗ്ഗങ്ങൾ: ലഘുലേഖ
5. ഹരിതോത്സവം-കൈപ്പുസ്തകം
6. ജലമാണ് ജീവൻ: ഹരിത വീടുകളിലെ ജലസംരക്ഷണം
7. ഹരിതകേരളം വാർഷിക റിപ്പോർട്ട് 2018
8. ജലസംരക്ഷണവും പരിപാലനവും പ്രവർത്തനസഹായി
9. ജാഗ്രതോത്സവം 2018
10. ഹരിതഓഫീസ്-ഗ്രീൻപ്രോട്ടോക്കോൾ-മാർഗ്ഗരേഖ

ഹരിതകേരളം മിഷൻ

വെബ്സൈറ്റ്-www.haritham.kerala.gov.in,
ഇ-മെയിൽ-haritham@kerala.gov.in
ഓഫീസ്-0471-2449938, 2449939

ടെലിഫോൺ നമ്പരുകൾ

ഡോ. ടി.എൻ.സീമ എക്സിക്യൂട്ടീവ് വൈസ് ചെയർപേഴ്സൺ	9447077556, 9188120300 tnseema@gmail.com
ഡോ. ആർ.അജയകുമാർ വർമ്മ സാങ്കേതിക ഉപദേഷ്ടാവ്	9447048526, 7558017816 akvarma.dr@gmail.com
ഇന്ദു.എസ് അഡ്മിനിസ്ട്രേറ്റീവ് ഓഫീസർ	9446456435, 9188120302 aoharithakeralam@gmail.com
എബ്രഹാം കോശി കൺസൾട്ടന്റ് (ജലവിഭവം)	9447388184, 9188120308 abrahamkoshy@hotmail.com
എസ്.യു.സഞ്ജീവ് കൺസൾട്ടന്റ് (കൃഷി)	9387801694, 9188120305 sanjeevsu106@gmail.com
ടി.പി.സുധാകരൻ കൺസൾട്ടന്റ് (ശേഷിവികസനം & ഏകോപനം)	9895029009, 9188120307 tpsharithakeralam@gmail.com
എൻ.ജഗജീവൻ കൺസൾട്ടന്റ് (മാലിന്യസംസ്കരണം)	9447172199, 9188120306 jagajeevan65@gmail.com
പി.അജയകുമാർ ടെക്നിക്കൽ ഓഫീസർ(മാലിന്യസംസ്കരണം)	9447221655, 9188120312 ajayanhi@gmail.com
ഹരിപ്രിയദേവി.വി.വി ടെക്നിക്കൽ ഓഫീസർ (കൃഷി)	9447008982, 9188120309 haripriyaagri@yahoo.com
ആർ.വി.സതീഷ് ടെക്നിക്കൽ ഓഫീസർ (ജലവിഭവം)	9495244544, 9188120311 satheeshkcni@gmail.com
രാജേന്ദ്രൻ നായർ ടെക്നിക്കൽ ഓഫീസർ (ശേഷിവികസനം & ഏകോപനം)	9446104370, 9188120310 rajisakhav@gmail.com
മനോജ്.ബി പബ്ലിക് റിലേഷൻസ് ഓഫീസർ	9895882812, 9447587632 manojsarga@gmail.com
കെ.ജയ്മോൻ എക്സിക്യൂട്ടീവ് അസിസ്റ്റന്റ്	9446611500, 9188120301 k.jaimon@gmail.com
റോജ.സി എക്സിക്യൂട്ടീവ് വൈസ് ചെയർപേഴ്സന്റെ പേഴ്സണൽ അസിസ്റ്റന്റ്	9400766571, 9188120318 rojasudhan@gmail.com

ബി. പ്രഭാകരൻ നായർ അസിസ്റ്റന്റ്	9497852459, 9188120316 mekkathil@gmail.com
വി. സുരേഷ് പോൾ അസിസ്റ്റന്റ്	9446177165, 9188120315 sureshpaulbs@gmail.com
ഷിജി. എസ്.ജെ അസിസ്റ്റന്റ്	9496368511, 9188120314 shijisj14@gmail.com

ജില്ലാ മിഷൻ കോ-ഓർഡിനേറ്റർമാർ

തിരുവനന്തപുരം	ഡി.ഹുമയൂൺ	7558049330, 9188120321 humayoond@gmail.com
കൊല്ലം	എസ്.ഐസക്	9447721737, 9188120322 harithakeralamissionklm@gmail.com
പത്തനംതിട്ട	ആർ.രാജേഷ്	9400912190, 9188120323 harithakeralamissionpta@gmail.com
ആലപ്പുഴ	കെ.എസ്.രാജേഷ്	9497676809, 9188120324 hkmalpy@gmail.com
കോട്ടയം	പി.രമേഷ്	9447862064, 9188120325 rameshpdwaraka@gmail.com
ഇടുക്കി	ഡോ.ജി.എസ്.മധു	9447466229, 9188120326 madhugsdr@gmail.com
എറണാകുളം	സുജിത് കരുൺ	9446504599, 9188120327 sujithkarunekm@gmail.com
തൃശൂർ	പി.എസ്.ജയകുമാർ	9446849395, 9188120328 psjayakumar123@gmail.com
പാലക്കാട്	വൈ.കല്യാണകൃഷ്ണൻ	9400583312, 9188120329 kalyanakrishnany@gmail.com
മലപ്പുറം	പി.രാജു	9539063580, 9188120331 hkmmalapuram@gmail.com
കോഴിക്കോട്	പ്രകാശ്.പി	9447768058, 9188120332 hkmkozhikode@gmail.com
വയനാട്	സുധീർ കിഷൻ ബി.കെ	9446256936, 9188120334 hkmwayanad@gmail.com
കണ്ണൂർ	ഇ.കെ.സോമശേഖരൻ	9744333345, 9188120335 hkmkannur@gmail.com
കാസർകോട്	എം.പി.സുബ്രഹ്മണ്യൻ	9497301687, 9188120336 hkmkasargod@gmail.com